

TRANA SØGELAG

6440 Husestæder

Beretning

om

den økonomiske Tilstand

Romsdals Amt

i Femaaret 1886—1890.

Udgiven af

Det statistiske Centralbureau.

KRISTIANIA.

BINGVOLDS BOGTRYKKERI.

1892.

XV.

Romsdals Amt.

Underdanigst Beretning

**om den økonomiske Tilstand m. v. i Romsdals Amt
i Femaaret 1886 - 1890.**

A. Landdistriktet.

1. Jordbrug.

Femaaret har for Hø- og Poteteshøstens Vedkommende gennemsnitlig givet et nogenlunde godt Udbytte. Kornhøsten har derimod været mindre tilfredsstillende, især i Aarene 1887 og 1888. Bedst var Udbyttet i 1889, da Korn- og Høhøsten gennemgaaende gav et Middelsaars, medens Poteteshøsten overalt var usædvanlig rig.

Jordbruget har i Perioden gjort jevne, om end ikke store, Fremskridt. Erkjendelsen af denne Næringsveis Vigtighed og Betydning maa antages mere og mere at være kommen ind i Befolkningens Bevidsthed og har fundet sit Udtryk i forskellige, for Distriktets naturlige Forhold afpassede, Foranstaltninger.

At Sommersildfisket i en Række af Aar har slaet omtrent ganske fejl, har bidraget Sit til, at Almuen, især i de indre Fjorddistrikter, mere og mere har lagt sig paa Jordbruget, ledet dertil af mange Aars bitre Erfaring for, at det Visse er at foretrække for det Uvisse. Ved Bedømmelsen af, hvorvidt Deltagelsen i dette Fiske absolut skader Jordbruget, maa imidlertid komme i Betragtning, at det i Regelen indbringer de for Jordbrugets hensigtsmæssige Drift og dets Udvikling saa nødvendige Kontanter.

Den Tid, som anvendes til Vinterfisket, antages at kunne afsees uden nævneværdig Skade for Jordbruget.

Af Forholde, der væsentligen har bidraget til Jordbrugets Forbedring, fortjener at nævnes:

Den tiltagende Jordudskiftning.

Skjønssommere Behandling af Gjødselen, blandt Andet ved Anbringelse af Gjødselkjældere.

Jordens fuldstændigere Afgrøftning, hvis Nytte mere og mere synes at erkjendes af Befolkningen.

Den saa skadelige Vaarbejtning er imidlertid endnu temmelig almindelig, men viser der sig dog i saa Henseende fremdeles glædelige Tegn til Bedring. Høstbejtning bruges fast overalt.

Tidsmæssige Redskaber anskaffet i større Udstrækning, men staar dog Distriktet forsaavidt endnu langt tilbage; indrømmes maa det imidlertid, at de naturlige Forholde og Jordens Udstykning, hovedsagelig i Smaabrug, for en stor Del omtrent forbyder Brug af Maskiner, navnlig Slaatemaskiner og lignende. Tærskemaskiner er i almindelig Brug overalt i Distriktet. For største Delen drives de ved Vandkraft.

Antallet af de i Perioden udskiftede Brug udgjør efter Opgaver fra Amtsdistriktets Udskiftningsformænd omkring 850 med en Matrikulskyld af ca. 2 300 Mark og en Udstrækning af ca. 1 385 560 Ar.

Nedenstaaende Opgave, der er affattet efter de i Fogdernes Embedsbøger indtagne, med Hjemmel i Lov af 4de Juni 1884 effektuerede Delinger, viser den i Femaaret stedfundne Udstykning :

Matrikulerede Brug:

		mo.			
Nordmør.	3 500	3 723	med revideret	Matrikulskyld	Mark 9 437.22 Øre
Romsdal	2 868	2 995	-	-	- 6 808.85 -
Søndmør.	5 260	5 428	-	-	- 11 331.22 -
<hr/>					
Amtet	11 628	12 146	med revideret	Matrikulskyld	Mark 27 577.29 Øre

Tilfølgende denne Opgave skulde Brugenes Antal være forøget i Nordmør med 223, altsaa vel 6 %, i Romsdal med 127, altsaa vel 4 %, og i Søndmør med 168, altsaa vel 3 %. Forøgelsen i forrige Femaarsperiode udgjorde henholdsvis 147, 4 %, 109, ligeledes 4 %, og 171, lidt over 3 %.

Følgende Opgave vil udvise Brugenes Antal og Skyld, fordelt paa Herrederne, ved Udgangen af 1890:

Herreder.	Samtlige Brugs		Herreder.	Samtlige Brugs	
	Antal.	Skyld. Mark. Øre.		Antal.	Skyld. Mark. Øre.
Nordmør Fogderi.					
Sundalen	186	783 68	Surendalen	434	1 093 35
Øksendalen	113	459 90	Rindalen	305	837 56
Tingvold	261	765 46	Grip (hører ikke til noget Herred)	2	5 50
Strømsneset	119	357 01			
Frei	115	231 99		3723	9 437 22
Øre	296	641 76	Romsdal Fogderi.		
Kvemes	813	1 117 49	Grytten	362	870 17
Tusteren	139	269 24	Vold	127	358 43
Edø	171	355 66	Eid	66	258 26
Aure	411	1 140 95			
Stangvik	223	956 39			
Halse	135	421 28	Lateris	555	1 486 86

Herreder.	Samtlige Bugs			Herreder.	Samtlige Brugs		
	Antal.	Skyld. Mark.	Øre.		Antal.	Skyld. Mark.	Øre.
Romsdal Fogderi. (Forts.)				Ørsten	284	723	05
Transport	555	1 486	86	Hjørnundfjord	230	619	43
Veø	266	783	54	S a n d ø	376	557	14
Nesset	200	443	84	Herø	399	544	14
Eesfjord og. Vistdalen	239	579	19	Ulstein	455	860	49
Bolsø	387	932	18	Sunnelven	208	466	24
Vestnes.	434	857	07	Søkkelven	290	740	47
Akerø	250	546	98	Norrdalen.	262	658	81
Sandø	65	127	41	Stranden	296	786	06
Frænen	331	643	71	Ørskog	247	528	38
Bud	268	408	07	Skodje	387	837	69
				Borgund	802	1 297	34
				Haram	261	577	76
				Roald	86	261	56
	2 995	6 808	85				
Søndmør Fogderi.					5 428	11 331	22
Vannelven	383	730	73				
Volden	462	1 141	93				

Udstykningen har ogsaa i denne Periode været størst i Kvernes, hvor Antallet af tilkomne Brug andrager til 61. Dernæst kommer Norrdalen, Borgund, Aure, Stranden, Herø, Nesset, Søkkelven og Skodje med henholdsvis 53, 42, 41, 35, 33, 30, 29 og 23 tilkomne Brug.

Sandø (Søndmør) havde ved Udgangen af 1890 18 Brug mindre end ved Udgangen af 1885. Formindskelsen skriver sig fornemmelig fra en fra 1ste Januar 1891 indtraadt Forandring i Herredets Omfang, hvorved 19 Brug overgik fra Rovde Sogn af Sandø til Leikanger Sogn af Herø. De fleste Leilændingsbrug findes fremdeles i Søndmør. Antallet er formindsket i det hele Amtsdistrikt.

Amtets Landhusholdningsselskab har sikkerligen ogsaa i denne Periode virket til Jordbrugets Opkomst inden Amtsdistriktet.

H a v e v æ s e n e t staar omtrent paa samme lave Standpunkt som tidligere.

Af de fra Lensmændene erholdte Opgaver over Udsæd, Avling og Folighed, forsaavidt angaar Korn og Poteter, fremgaar, at Rug avles i 8 af Nordmørs 14 Herreder, i 3 af Romsdals og i 2 af Søndmørs. Vannelven Herred i Søndmør Fogden opgives af Kornsorter alene at avle Havre. Af Opgaverne fremgaar, at den gennemsnitlige U d s æ d pr. Maal i Femaaret har været i:

	Rug.	Byg	Blandkom.	Havre.	Poteter.
Nordmør	16 Liter	35 Liter	43 Liter	57 Liter	349 Liter
Romsdal					316 -
Søndmør	27 -	51 -	48 -	1 0 5 -	420 -

Pr. Maal har Avlingen udgjort i:

	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.
Nordmør	250 Liter	368 Liter	417 Liter	463 Liter	2 623 Liter
Romsdal	219 -	346 -	505 -	506 -	2 441 -
Søndmør	300 -	422 -	514 -	543 -	2 973 -

Landbrugsskolebestyrer (tidligere i flere Aar Amtsagronom) B. Klokk har paa Anledning af Landhusholdningsselskabets Administration meddelt følgende Opgave over Udsæd og Avling af Korn og Poteter i Amtsdistriktet i 1890 :

„Den gennemsnitlige U d s æ d pr. Maal:

	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.
Nordmør	30 Liter	45 Liter	60 Liter	300 Liter
Romsdal	30 -	50 -	65 -	300 -
Søndmør	45 -	65 -	80 -	350 -

Den gennemsnitlige A v l i n g pr. Maal :

	Byg	B l a d k o r n .	Havre.	Poteter.
Nordmør	380 Liter	400 Liter	450 Liter	3 000 Liter
Romsdal	400 -	4 5 0 -	500 -	3 000
Søndmør	430 -	5 0 0 -	520 -	3200 -,,

Foldigheden er gennemsnitlig mindst i Søndmør; Nordmør og Romsdal staar omtrent lige. Udsæden varierer ikke saa ubetydeligt i de forskellige Distrikter. Især synes Søndmøringerne at saa mere tykt end Landmanden i de tvende andre Fogderier. Af Havre antages Amtsdistriktet i Almindelighed taget at avle tilstrækkeligt for Behovet. Af de øvrige Kornsorter indføres betydelige Kvanta Rug, af Byg noget mindre.

Nedenstaaende Opgave meddeler Oplysning om Høstens Udfald i hvert af de til Perioden hørende Aar:

1886. Kornhøsten var henimod et Middelsaars.

Høavlingen ligeledes henimod et Middelsaars.

Poteteshøsten gav i Nordmør og Søndmør et Middelsaars Udbytte, i Romsdal Fogderi derimod noget under et saadant.

1887. Kornhøsten gav gennemsnitlig adskilligt under et Middelsaars Udbytte ; Høavlingen et godt Middelsaars. I Romsdal var Kvaliteten daarlig, grundet uheldig Indbjergning.

Poteterne gav overalt daarlig Fold og led tilmed af Tørraaddenhed. Udbyttet var betydeligt under et Middelsaars.

1888. Korn- og Høhøsten var adskilligt under et Middelsaars.

Poteteshøsten var derimod overalt vellykket. Udbyttet et godt Middelsaars.

1889. Kornhøsten gav et Middelsaars Udbytte;

Høavlingen et knapt.

Poteteshøsten var usædvanlig rig overalt.

1890. Kornhøsten gav et knapt Middelsaars Udbytte.

Høhøsten var i kvantitativ Henseende over, men i kvalitativ under et Middelsaars.

Poteteshøsten gav under et Middelsaars Udbytte.

2. Fædrift.

Ogsaa paa dette Felt kan der i Femaaret spores Fremgng, om end ikke saa stor. Især i de sidste Par Aar af Perioden synes Interessen for denne Del af Landbonæringen at være i jevn Stigen. Omtrent over det hele Amt viser der sig en større Omhyggelighed ved Valget af Avlsdyr. Mærkes kan ogsaa, at Loven af 1ste Juli 1887, om Godkjendelse af Avlsdyr, bringes i Anvendelse i større og større Udstrækning, fornemmelig i Romsdal og Søndmør. Amtets Landhusholdningsselskab, der under visse Betingelser bidrager indtil Halvdelen af Kjøpesummen for Cheviot-Vædere og som Avlsdyr godkjendte Okser, har sikkerligen bidraget ikke saa lidet til at ophjælpe Kvægracen. Specielt synes for Tiden Interessen for at faa Faareracen forbedret og mere skikket for Export at være vakt. Isærdeleshed er dette Tilfældet i Kystdistrikterne paa Søndmør, fra hvilken Del af Amtet den største Faarexport har fundet Sted. Det er fornemmelig Cheviot- og tildels Blackface-Vædere, som anskaffes til Krydsning med Faar af den ældre Race.

Distriktets gamle Storfærace holdes fremdeles saa omtrent ublandet. Kun ganske enkeltvis finder Krydsning Sted med Kvæg af fremmed Race, især af Telemarksracen. Storfæ til Salg opdrættes neppe i større Udstrækning end paakrævet til Landdistriktets og Byernes Behov.

Hesteopdrætningen maa antages i Perioden at have gjort nogen Fremgang og det i fremtrædende Grad i flere Distrikter paa Søndmør.

Gjedefold aftager mere og mere og er hovedsagelig indskrænket til et Par Herreder paa Søndmør og 1 á 2 i Nordmør.

Svineavlen er neppe tilstrækkelig til at fyldestgjøre Distriktets Behov. Ialfald indføres ikke lidet amerikansk Flesk. Grunden hertil maa søges i, at Fleskeprisen gennem den hele Periode har holdt sig lav.

Fjærkræavlen antages at staa paa samme Standpunkt som tidligere.

Fodringen har forbedret sig ikke ubetydeligt, omend Befolkningen i saa Henseende endnu staar meget tilbage.

Man begynder imidlertid mere og mere at faa Øie for det Fordelagtige i en bedre Røgt og Fodring af Kreaturerne. Sultefodring, der tidligere saa hyppig fandt Sted, kan nu kun undtagelsesvis paavises. Knap Fodring er dog endnu det sædvanlige, og er det kun et Par Bygder, hvor man er kommen til fuld Forstaaelse af det mislige deri og har indrettet sig derefter. I Almindelighed maa det antages, at Forholdet er bedre i de indre Distrikter end ude ved Kysten og paa Øerne, skjønt ogsaa der er at spore ikke saa liden Forandring til det Bedre. Grunden til, at Mange, især i de indre Distrikter, lade sig friste til at holde flere Kjør, end forsvarligen kan vinterfødes, maa som oftest søges i de paa flere Steder saa fortrinlige Fjeldbeiter.

Forbedring og Nyhygning af Fjøs er ikke længere noget Særsyn, men staar Folket i saa Henseende dog endnu langt tilbage.

Den gennemsnitlige Salgspris i Perioden paa Kreaturer har efter Opgave, meddelt af Landbrugsskolebestyrer Klokk, været i N o r d m ø r: for Arbeidsheste 175 Kr., Okser 75 Kr., Kjør 85 Kr., Ungnøt (2 Aar gamle) 45 Kr., Kalve (1 Aar gl.) 25 Kr., voksne Faar (med Ulden paa) 12 Kr., voksne Gjeder (om Høsten) 9 Kr. og voksne Svin 60 Kr.; i R o m s d a l henholdsvis 150 Kr., 65 Kr., 80 Kr., 40 Kr., 25 Kr., 12 Kr., 9 Kr. og 60 Kr.; i Søndmør henholdsvis 150 Kr., 60 Kr., 75 Kr., 40 Kr., 25 Kr., 13 Kr., 9 Kr. og 60 Kroner.

Efter modtagne Opgaver har det gennemsnitlige Melkeudbytte om Aaret pr. Ko været:

Herreder.	Almindeligt.	For mere frem-skredne Gaarde.	Herreder.	Almindeligt.	Eor mere frem-skredne Gaarde.
	Liter.	Liter.		Liter.	Liter.
Sundalen	1200	1600	Akerø	700	800
Øksendalen	1200	1500	Sandø	700	800
Tingvold	1200	1600	Frænen	700	800
Strømsneset	900	1300	Bud	700	800
Frei	900	1200			
Øre	1000	1300	Romsdal Fogderi	942	1 133
Kvernæs	800	1500			
Tusteren	800	1000	Vannelven	750	1200
E d ø	750	1000	Volden og Ørsten	900	1200
Aure	700	1000	Hjørundfjord	900	1100
Stangvik	1000	1200	Sandø	800	1200
Halse	1000	1200	Herø	800	1200
Surendalen	1200	1600	Ulstein	650	800
Rindalen	900	1400	Sunnelven	900	1000
			Norrdalen	900	1600
Nordmør Fogderi	968	1307	Stranden	1000	1600
			Ørskog	800	1200
Grytten	1200	1600	Søkkelven	800	1200
Vold	1200	1600	Skodje	900	1200
Eid	1200	1600	Borgund	1000	1300
Veø	900	1000	Haram	1000	1200
Neset	900	900	Roald	900	1000
Eresfjord og Vist-dalen	900				
Bolsø	900	1200	Søndmør Fogderi	866	1200
Vestnes	1300	1600			

Opgaven viser, at Melkeudbyttet har været størst i Nordmør. Søndmør og Romsdal staar omtrent lige. I sin Beretning har Fogden i Romsdal udtalt som sin personlige Formening, at Melkeudbyttet i Femaaret maa have været meget større, end Opgaven, der er meddelt af Lensmændene, udviser.

Meierier findes ikke i Romsdal. I Nordmør og Søndmør er derimod i Femaaret flere saadanne oprettede og maa antages at have vundet stor Tilslutning.

Separatorer kommer mere og mere i Brug.

Hvorvidt. Salg af Kreaturer m. V. er af nogen Betydning for de forskjellige Herreder, vil fremgaa af nedenstaaende Opgave

Horroder.	Levende Kreaturer.	Melk.	Smør.	Ost.	Uld.
Nordmør Fogderi.					
Sundalen	megen	ringe	megen	ringe	0
Øksendalen	nogen	megen	nogen	Do.	0
Tingvold	ringe	nogen	Do.	Do.	
Strømsneset	nogen	megen	Do.	Do.	0
Frei	no.	nogen	ringe	Do.	
Øre	megen	ringe	nogen	Do.	0
Kvernes	0	nogen	ringe	Do.	
Tusteren	nogen	0	Do.	Do.	0
Edø	Do.	ringe			nogen
Aure	ringe	Do.	Do.	Do.	ringe
Stangvik	nogen	nogen	nogen		
Halse	Do.	ringe	Do.	Do.	0
Surendalen	?	adskillig	adskillig	Do.	0
Rindalen	megen	ringe	megen	Do.	nogen
Romsdal Fogderi.					
Grytten	megen	0	megen	ringe	ringe
Vold	nogen	ringe	nogen	Do.	0
Eid	Do.	nogen	Do.	0	0
Vø	no.	Do.	megen	ringe	ringe
Eresfjord og Vistdalen.	megen		nogen		
Nesset	nogen	0	0	0	0
Bolsø	Do.	megen	nogen		
Vestnes	Do.	ringe	megen	0	0
Sandø	Do.	ringe	ringe	ringe	ringe
Akerø	ringe	Do.	0	0	Do.
Bud	nogen	no.	ringe	ringe	ringe
Frænen	Do.	Do.	Do.	Do.	Do.
Søndmør Fogderi.					
Vannelven	nogen	0	megen	ringe	ringe
Volden	no.	nogen	nogen	nogen	nogen
Ørsten	Do.	Do.	Do.	Do.	ringe
Hjørundfjord	megen	ringe	megen	ringe	0
Sandø	nogen	Do.	nogen		ringe
Herø	Do.	Do.		0	Do.
Ulstein	Do.	0	Do.	0	Do.
Sunnelven	?	ringe	megen	nogen	Do.
Norrdalen	0	Do.	nogen	Do.	nogen
Stranden	0	0	Do.	0	0
Ørskog	megen	0	megen	ringe	?
Søkkelven	Do.	nogen	Do.	Do.	
Skodje	nogen	0	nogen	Do.	0
Borgund	0	megen	0	0	0
Haram	ringe	ringe	nogen	0	
Roald	Do.	Do.	0	0	0

Gjennemsnittsprisen paa Smør antages i Perioden at have været i Nordmør Kr. 1.55 pr. Kg., i Romsdal Kr. 1.53 og i Søndmør Kr. 1.45. Prisen paa nysiet Melk har gjennemsnitlig været 9 Øre pr. Liter.

3. Skovdrift.

Efter de indkomne Beretninger er Skovbestanden vedvarende i Aftagende, navnlig for Naaleskovens Vedkommende. Grunden hertil maa søges i forceret Hugst saavel af Tømmer og andet Bygningsmateriale som ogsaa af unge Træer til Stav og Baand.

Forstassistenten for Romsdals Amt, Sandved, har paa Foranledning af mig meddelt Følgende om Skovdrift og Skovkultur i Perioden inden Amtsdistriktet:

„Som Følge af betydelig Stigning i Tømmerpriserne har Afskovningen været endnu større i denne, end den var i forrige Femaarsperiode. Nogen Bedring i Skovhusholdningen er ikke indtraadt. I de faa romsdalske Skovbygder plukkes paa Resterne og i den Del af Nordmør, hvor der endnu forekommer bedre Skovbygder, feier man bort det ene vakre Skovbestand efter det andet. Aure Herred har de sidste 2 -3 Aar været særdeles udsat for Ødelæggelsen. Og Grunden hertil maa nærmest søges i Anlæggelsen af et, større Sagbrug i Valsøfjorden. Dette Brug, der aarlig kan forædle 5 - 6 000 Tylvter Træer, kjøber Skovteige til fuldstændig Udhugst; der gjøres intet, Forbehold med Hensyn til Væksterlighed og Dimensioner. Følgen bliver da, at Skoven feies bort som en Ager, der behandles med Meiemaskine.

Ogsaa i Herrederne Surendalen, Stangvik og Tingvold har Afskovningen gaaet raskt fremad. Paa disse Steder maa man nu mere og mere gaa over til Hugst af Smaatømmer, da der kun undtagelsesvis findes Skove, som vidner om, hvad de nordmørske Skove har havt at fremvise af stort og smukt Tømmer. Det er derfor ogsaa fra disse Herreder, Tøndefabrikerne i Kristvik og Meisingsetvaagen faar sin største Forsyning.

Baade i Nordmør og Romsdal bliver omtrent alt det store Tømmer forædlet til Kjøbmandslast, hvoraf der især fra Nordmør udskibes ikke saa ganske ubetydeligt. Hovedsagelig gaar denne til Bergen, men ogsaa til Udlandet er afsendt nogle faa Ladninger. Smaatømmeret benyttes, som ovenfor nævnt, til Tøndefabrikationen, der er i fuld Gang saavel paa Bødkerværkstederne omkring i landdistrikterne og i Byerne Kristiansund og Aalesund som paa førnævnte Fabriker i Kristvik og Meisingsetvaagen. En Ubetydelighed af Smaatømmer bruges ogsaa til Klipfiskkasser, hvoraf der i Surendalen og Rindalen samt paa de nævnte Tøndefabriker oparbejdes nogle Tusind Stkr. aarlig.

Ved salg foregaar fra de fleste af Nordmørsbygderne, fra samtlige Herreder i Romsdal med Undtagelse af Bud og Akerø samt fra Bygderne paa indre Søndmør og Ørsten og Volden.

En stor Del af de til Tøndefabrikationen fornødne Træbaand leveres fra Amtsdistriktet.

Om Foranstaltninger til Skovvæsenets Fremme er desværre kun lidet at bemærke. Rigtignok spores hos Foregangsmændene en svag Opvaagnen; de indrømmer, at det ser galt ud med Skoven og at Noget maa gjøres; men det ser ud til at skulle forblive med det, gamle trods gode Forsætter. Af Skoveierne, netop de som med størst Fordel kunde gjøre noget for Skovens Ophjælp og Bevarelse, er hidtil kun høist ubetydeligt udrettet. I Femaarsperioden er saaledes neppe udplantet over 200 000 Planter i Skov og Skovlund, og heraf har Forstvæsenet plantet omtrent 100 000.

I de skovløse Herreder nede paa Søndmør har man ogsaa i 1886-1890 plantet endel saavel paa offentlige Eiendomme som i private Anlæg, der har Tilskud af Staten. Gjennemsnitlig er der udplantet 100 000 Planter aarlig. Kommer saa til, hvad Planteskolerne i Volden og Ørsten har leveret til Distriktets Forsyning, maa jeg antage, at den aarlige Udplantning for Søndmørs Vedkommende har været op i 130 000.

Fra Planteskolen i Molde er i 1886 - 1890 ialt solgt 1 154 853 Planter. Disse er dog, som det vil sees af ovenstaaende Udplantningsopgaver, for en større Del gaet til andre Distrikter. Noget bliver dog igjen, og skal man dømme efter den Øgning, som Skovplantningen har havt i de sidste 10 Aar, tør det antages, at Molde Planteskole snart faar nok med at skaffe de til Distriktets Behov fornødne Planter.”

Tømmerflødning foregaar kun i Nordmør, i Herrederne Surendalen, Rindalen og Stangvik, i de tvende sidste dog ubetydeligt. I Femaaret antages ca. 6 735 Tylvtar at være flødet gennem de til nævnte Herreder hørende Vasdrag.

4. Fiskerier.

1. V a a r t o r s k f i s k e t er fremdeles det vigtigste og mest aarvise. Efter de fra Fogderne modtagne Opgaver har Deltagelsen i og Udbyttet af dette Fiske i Femaaret stillet sig saaledes :

Aar.	Antal Skøiter.	Antal Baade.	Antal Mand-skaber.	Antal Fisk.	Samlet udbytte.
					Kr.
Nordmer Fogderi.					
1886	-	1096	5 245	2 724 700	605 035
1887	-	930	4 400	1 169 900	184 923
1888	-	1 107	5 303	2 309 750	532 426
1889	-	855	4 022	2 024 878	658 267
1890	-	984	4 504	1 431 315	390 633

Tilsammen i Femaaret	-	4 972	23 474	9 660 543	2 371 284

I Gjennemsnit aarlig	-	994	4 695	1 932 109	474 257

A a r .	Antal Skøiter.	Antal Baade.	Antal Mand- skaber.	Antal Fisk.	Samlet Penge- udbytte.
					Kr.
Romsdal Fogderi.					
1886		299	1 906	1 019 000	225 110
1887		292	1 891	498 500	115 755
1888		296	1 920	1 400 000	410 000
1 8 8 9		267	1 813	1 197 000	378 235
1890		274	1 871	901 000	229 566
Tilsammen i Femaaret	-	1 428	9 401	5 015 500	1 358 666
I Gjennemsnit aarlig	-	286	1 880	1 003 100	271 733
					Kr.
Søndmør Fogderi.					
1886	25	1 093	6 942	5 265 525	1 421 692
1887	39	1 065	6 850	1 110 850	238 794
1888	33	1 095	6 794	4 621 915	1 121 324
1889	40	1 055	6 874	3 965 500	1 267 346
1890	41	1 156	7 565	4 629 700	1 344 000
Tilsammen i Femaaret	178	5 464	35 025	19 593 490	5 393 156
I Gjennemsnit aarlig	36	1 093	7 005	3 918 698	1 078 631
					Kr.
Amtet (Landdistriktet)					
1886	25	2 488	14 093	9 009 225	2 251 837
1887	39	2 287	13 141	2 779 250	539 472
1888		2 498	14 017	8 331 665	2 063 750
1889	40	2 177	12 709	7 187 378	2 303 848
1 8 9 0	41	2 414	13 940	6 962 015	1 964 199
Tilsammen i Femaaret	178	11 864	67 900	34 269 533	9 123 106
I Gjennemsnit aarlig	35 6	2 372 8	13 580	6 853 906	1 824 621

Pengeudbyttet viser sig i Femaaret at have været 1 990 866 Kr. større end i foregaaende Periode, da Udbyttet af Torskefisket androg til 7 132 240 Kr. For de enkelte Fogderier stillar Forholdet sig saaledes: Nordmør har havt 380 626 Kr. mindre Udbytte end i forrige Periode, Romsdal og Søndmør henholdsvis 589 336 Kr. og 1 682 156 Kr. større. Antallet af de i Fisket deltagende Baade og Mandskaber er i Perioden formindsket med henholdsvis 1 078 og 14 160.

Skreifisket drives fra en i nordøstlig Retning gaaende Strækning, af Længde henimod 200 Kilometer, fra Hougsholmen paa Søndmør til Veiholmen paa Nordmør, begge inklusive. Udrørsfeltet omfatter Dele af følgende Herreder : Sandø (Søndmør), Herø, Ulstein, Borgund, Haram, Roald, Sandø (Romsdal) Akerø, Frænen, Bud, Kvernes, Edø, hvortil kommer Grip samt Byerne Aalesund og Kristiansuud. Fisket roes dels fra Vær, spredte rundt om, dels, og for en stor Del, fra Kyst- og Øbefolkningens Hjemsteder.

Hovedsageligen drives Fisket med Seilbaade (for det meste de saakaldte Møringer), men for en Del ogsaa fra Seilfartøier og enkelte Dampfartøier ved Hjælp af dertil specielt indrettede Smaabaade.

Til Fangst af Torsken bruges fremdeles dels Garn, dels Liner og dels Haandsnøre. Brugen af Garn bar tiltaget i høi Grad. De til Fiskeriet anvendte Garn ere nu i stor Almindelighed dybere end i tidligere Dage, hvortil vistnok bidrager, at de til at holde Garnene oppe mere tjenlige Glaskavl end Trækavl ere komne mere i Brug.

At Bedriften idetheletaget er lønnende, er neppe Tvivl underkastet; men vist er det, at den for Enkelte kan medføre store Udgifter, særligen ved Redskabstab.

Forsaavidt Fiskten tilvirkes af Fiskerne, er dens Behandling fremdeles, i Regelen ialfald, mindre tilfredsstillende, en Følge af vedkommende Kjøbmænds Betænkelighed ved at vrage eller at nedsætte Prisen paa mindre vel behandlet Fisk, af Frygt for at tabe sine Kunder. Nogen Bedring i Forholdet synes dog i den sidste Tid at være indtraadt.

Prisen paa Klipfisk, Rogn, Lever, Fiskehoveder og Rygge har, efter underhaanden indhentede Oplysninger, i Perioden stillet sig saaledes:

A a r .	Pr. 18 Kg.	Pr. Hl. Rogn.	Pr. Hl. Lever.	Pr. 100 Stkr.	Pr. 100 Stkr.
	Klipfisk. Kr.	Kr.	Kr.	Hoveder. Kr.	Rygge. Kr.
1886	4.00	10.00	17.00	1.00	0.25
1887	4.40	11.40	13.00	1.00	0.25
1888	5.25	10.00	14.00	1.00	0.25
1889	6.00	12.80	14.00	1.00	0.25
1890	4.60	6.40	11.00	1.00	0.25

Den Kontrol, hvorunder Bedriften foregaar, er for en Del meget utilfredsstillende. Erkjendelsen af, at saa var Tilfældet, skabte Loven af 1878; men denne Lov har ledet til stor Skuffelse for Mange, der byggede paa, at Fiskerne selv skulde kunne føre det almindelige Opsyn paa Havet. Fiskerne ere imidlertid fuldt optagne med egen Bedrift i de Tider, da Tilsyn tiltrænges. Var det ikke saa, at det man ansees for nyttigt, at de i Fiskeriet deltagende Baade ere forsynede med paa lang Afstand kjendelige Mærker, og at der følgelig maa være et Opsyn forhaanden, der kan kontrollere, at enhver Fiekebaad er forsynet med sit Mærke, burde maaske den nævnte Lov som lidet nyttig ophæves. Hvorvidt det nævnte Hensyn i Forbindelse med den Politivirksomhed, Opsynsbetjentene har at udeve under deres Tjeneste som saadanne, kan tillægges en Vægt, der skulde begrunde Loven; Bibeholdelse, kan jeg imidlertid ikke dømme om. Her kommer det selvfølgelig an paa, hvorvidt de store Omkostninger, Lovens Gjennemførelse medfører, maa ansees vel eller ikke vel anvendte i Forhold til Iustitutionens Nytte. Nyttens vilde antageligen være overveiende, om man med Institutionen kunde forbinde et mere virksomt Middel til at forebygge Misligheder paa Havet, bestaaende i, at Reglerne for Sætning bleve overholdte, og at ikke Uvedkommende benyttede sig af Leiligheden til at tilvende sig Fisk af Redskaber, tilhørende Andre.

Som et Middel dertil er bragt paa Bane Anskaffelse for Opsynsbetjentene af mindre, men sødygtige Dampskibe i Øiemed ved Hjælp af dem at føre Tilsyn paa Havet. At et saadant Tilsyn vilde være virksomt, kan jeg ikke finde tvivlsomt; men her kommer i Betragtning de store Omkostninger, som Anordningen vilde medføre.

Antallet af Opsynsdistrikter udgjør 16. I Øiemedet maatte antageligen anskaffes 6 á 8 Dampbaade, hver af dem til vekselvis Afbenyttelse for 2de Opsynsbetjente. Den faste Besætning paa hvert Fartøi maatte, har jeg tænkt mig, være 2 Mand. Størrelsen af de Omkostninger, Anordningen vilde medføre, kan jeg ikke beregne; jeg nærer imidlertid Frygt for, at de vilde blive altfor store. I Forbigaaende skal jeg med en af Amtsdistriktets Fogder gjøre opmærksom paa, at det her i Amtet paa Grund af i Almindelighed i høj Grad spredte Udrørsteder ikke lader sig gjøre for nogen Del at paabyde Udrør paa bestemt Tid af Døgnet.

Som et andet Middel til at styrke Opsynsbetjentenes Virksomhed er bragt paa Bane Ansættelse ved Fiskeriet af særegne Dommere. En saadan Institution vilde imidlertid ikke direkte virke til at forebygge lovløs Færd paa Fiskefeltet, og heller ikke tror jeg, at den idetheletaget er anbefalelsesværdig, om man ogsaa sætter ud af Betragtning den ved Institutionen klæbende Skyggeside, at den vilde medføre store Ulemper for selve Fiskeribedriften ved Indkaldelsen af Fiskere til forefaldende Retsforhandlinger. Institutionen passer, saavidt skjønnes, ikke for de stedlige Forholde, under hvilke Skreifisket, som foran antydtes, foregaar her i Amtet - Forholde, der i Tilfælde efter min Formening maatte fremkalde Ansættelse af en hel Del Fiskedommere og følgende foranledige meget store Udgifter.

I Forbindelse med Foranstaaende skal jeg oplyse, at Antallet af Mulktforelæg udfærdigede af Opsynsbetjentene under deres Ophold ved Fiskeriet har udgjort i Aaret:

1890	i Nordmør	3,	i Romsdal	0	og i Søndmør	4,
1891	- -	7,	- -	0	- -	5 .

Det Forhold, der anbefaler Institutionen enkelte andre Steder, at til Værene søge Fiskere i større Antal endog fra fremmede Amter, finder saagodtsom ikke Sted her i Amtet. Det eneste Fiskevær, hvor saa er Tilfældet, er formentlig Fosnavaag paa Søndmør, hvortil Fiskere fra de bergenhussiske Amter søge hen.

2. Sildefiskerierne.

a. Sommer- eller Fedsildfisket har i Femaaret bragt saadant Udbytte :

A a r .	Nordmør.		Romsdal.		Søndmør.		Amtet.	
	Hl.	Penge- værdi.	Hl.	Penge- værdi.	Hl.	Penge- værdi.	Hl.	Penge- værdi.
	Kr.			Kr.		Kr.	KL	
1886 . . .	40 848	103 453	3 965	48 596	7 330	37 925	52 143	189 974
1887	46 776	142 385	14 015	62 549	14 170	62 237	74 961	267 171
1888	76 855	570 543	47 850	181 730	18 823	118 718	143 528	870 991
1889	20 628	159 551	26 755	107 245	60	250	47 443	267 046
1890 . . .	4 668	15 952			260	3 640	4 928	19 592
Tilsammen	189 775	991 884	92 585	400 120	40 643	222 770	323 003	1 614 774

Ved Sammenligning af Opgaven for Femaaret med næst foregaaende Periode (1881-1883) viser det sig, at Udbyttet for det hele Amt, ansat i Penge, er Kr. 892 091.00 større for denne Periodes Vedkommende. For de enkelte Fogderier stiller Forholdet sig saaledes: i Nordmør og Romsdal er Udbyttet henholdsvis Kr. 791 689.00 og Kr. 111 580.00 større og i Søndmør Kr. 11 178.00 mindre end forrige Femaar.

Sommersildfisket antager jeg, naar Hensyn tages til den kostbare Udrustning og Slitage paa Fiskeredskaber samt den Tid, der rnedgaaer til Bedriften, i Gjennemsnit at ville medføre Tab. Det er dog efter min Formening langtfra Tilfældet, at det ganske bør sløifes. Det bør formentlig ialfald bibeholdes af Befolkningen i de Distrikter, der har Sildefjorde, hvorved jeg forstaar Fjorde, hvor Sommersilden jevnlig har sit Indsig. Det store Udbytte, som Sildefangsten adskillige Gange vil kunne yde Befolkningen, vil derhos indeholde Opfordring for denne til at berede sig til at tage imod Silden og friste Lykken.

b. Fiske af Brisling og anden Smaasild har indbragt Kr. 73 620.00 mod Kr. 53 795.00 i forrige Periode.

c. Vaarsild er i Perioden alene fisket i Nordmør og det kun til et Beløb af 6 600 Kr. I forrige Periode var Udbyttet 362 500 Kr.

3. L a k s e f i s k e t har i Femaaret givet et Udbytte af: i Nordmør Kr. 181 343, i Romsdal Kr. 62 346 og i Søndmør Kr. 58 845. Det samlede Udbytte har i Femaaret udgjort Kr. 302 534 mod Kr. 167 818 i forrige Periode, altsaa et Merudbytte af Kr. 134 716. I Udbyttet for Nordmør og Romsdal er, skal jeg bemærke, medtaget Afgift af Engelskmænd for Leie af Lakseelvelve resp. Kr. 25 711 og Kr. 3 000, altsaa tilsammen Kr. 28 711. For de enkelte Aar i Perioden har Udbyttet stillet sig saaledes (heri ikke iberegnet Engelskmændenes Afgift):

A a r .	Nordmør. Kr.	Romsdal. Kr.	Søndmør. Kr.	Amtet. Kr.
1886	29 144	8 469	10 255	47 868
1887	31 394	12 508	13 381	57 283
1888	34 984	5 040	9 500	49 524
1889	31 957	12 634	11 379	55 970
1890	23 153	20 695	14 330	63 178

4. Sommerfisket efter Torsk, Sei, Lange, Brosme og Kveite har efter de modtagne Opgaver i Perioden ydet følgende Udbytte:

A a r .	Nordmør. Kr.	Romsdal. Kr.	Søndmør. Kr.	Amtet. Kr.
1886	6 000	8 980	38 670	53 650
1887	16 000	20 940	40 660	77 600
1888	47 000	31 640	51520	130 160
1889	41 000	15 675	63 360	120 035
1890	47 000	21 315	48 570	116 885
Tilsammen	157 000	98 550	242 780	498 330
I Gjennemsnit.	31 400	19 710	48 556	95 066

I forrige Periode udgjorde det samlede Udbytte for det hele Amt Kr. 586 518.

5. Hummerfisket har i Perioden givet et Udbytte af, i Nordmør 7 000 Kr., i Romsdal 2 740 Kr. og i Søndmør 43 937 Kr., tilsammen 53 677 Kr. mod ca. 25 000 Kr. i forrige Femaar.

6. Af Østers fiskes ganske ubetydeligt.

7. Ferskvandsfisket giver ikke noget nævneværdigt Udbytte.

5. Bergværksdrift.

Dyrsets Kobbermalminer i Kvernes i Nordmør drives ikke længere. Nogen ny Drift er ikke sat igang i Femaaret.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

Af saadanne fandtes ved Femaarets Slutning følgende:

I Nordmør Fogderi:

9 Sagbrug (hvoraf et i Sundalen med 17 Arbeidere), 1 Sagbrug, Høvleri, Tønde- og Kassefabrik i Tingvold med 100 Arbeidere, 1 Tøndefabrik, 1 Støberi, 3 Guanomøller, 1 Guanofabrik (19 Arbeidere), 2 Fiskelimfabriker, 11 Tranbrænderier, 2 Kornmøller samt 1 Malteri og Bryggeri;

- Romsdal Fogderi:

1 Teglværk, 1 Smede- og Maskinværksted, 1 Sagbrug i Nesset med 21 Arbeidere, 1 Sagbrug og Høvleri, 1 Fyrstikfabrik i Bolsø (med 30 Arbeidere) og 4 Tranbrænderier;

- Søndmør Fogderi:

1 Væveri og Uldspinderi i Borgund (med 141 Arbeidere), 1 Slyngefabrik, 1 Garveri og 2 Guanomøller, hertil kommer af mindre Anlæg 5 mindre Garverier og Guanomøller samt 1 betydeligere Garveri, 1 lidet Kalkbrænderi samt ca. 50 Tranbrænderier, de fleste i Borgund og Haram og fornemmelig i Virksomhed under Vaartorskfisket.

7. Binæringer.

Husfliden har i Perioden neppe gjort nogen Fremgang. Den omfatter i Almindelighed kun Tilvirkning af grovere Klædningsstykker samt simple Gaaards- og Fiskeredskaber.

Baadbyggeriet drives i nogen Udstrækning i Vestnes og Bolsø i Romsdal Fogderi. I Volden paa Søndmør har samme i Femaaret taget et stærkere Opsving, navnlig som Følge af den stedfundne Overgang til en ny Type for Storbaaden, til de saakaldte Møringer, hvilke ansees hensigtsmæssigere end de ældre. Størstedelen af Søndmør har disse Baade fra Volden, hvor der i 1890 opgives at være afhændet 160 til samlet Værdi Kr. 21 500. I Nordmør foregaar Baadbyggeriet fornemmelig i Strømsneset, Halse og Stangvik.

Tønder, Stav og Tøndebånd tilvirkes antagelig af Almuen i noget mindre Udstrækning end tidligere. Prisen har gennemgaaende holdt sig lav.

Jagten antages ikke at have nogen væsentlig Betydning for Distriktets økonomi. Den gjælder hovedsagelig Ryper, Barfugl og Harer. I Sundalen, Nettet, Grytten, Sunnelven og Norddalen fædes endel Rensdyr.

I Femaaret er udbetalt Præmie for Rovdyr og Rovfugle i følgende Antal:

Fogderi.	Bjørne.	Gauper.	Jerve.	Ræve.	Ørne.	Hønhøge.
Nordmør	15	15	1	632	96	172
Romsdal	5	21	-	350	46	346
Søndmør.	10	1	-	826	105	297
Amtet	30	37	1	1 808	247	815

I Kystdistrikterne finder en ikke ringe Del af Almuen om Vaaren Beskjæftigelse ved Fisketørring. Fogden i Søndmør oplyser, at Befolkningen i Volden i forøget Udstrækning finder Sysselsættelse som Murere og tildels Dykkere ved offentlige Havne- og Kaiarbejder samt i Fyrvæsenets Tjeneste. Den Indtægt, som derved tilflyder Distriktet, formener ilnidlertid Fogden, vindes paa Jordbrugets Bekostning, hvorfor han anser Fordelen ved Virksomheden tvivlsom.

Antallet af Landhandlere opgives ved Periodens Slutning at have været i Nordmør 117, hvoraf 7 Handelsforeninger, i Romsdal 84, hvoraf 6 Forbrugsforeninger, og i Søndmør 83, hvoraf 2 Forbrugsforeninger, tilsammen 284 mod 264 ved Udgangen af 1885.

I Søndmør Fogderi har 4 Personer Brændevinsret, samtlige for Livstid; i Nordmør og Romsdal ingen. Smaasalgs af Øl m. V. er betinget af Bevilling i de fleste Distrikter. Distriktet antages at være tilstrækkelig forsynet med Haandværkere. I Grytten og Vold i Romsdal Fogderi, fornemmelig i det førstnævnte Distrikt, forarbejdes en hel Del af Klæder og Skotøi til Salg under Fiskerierne i Nordland og Finmarken. I Grytten skal 200 Mand være beskæftigede med denne Haandværksdrift.

Frugtavlen er endnu af liden Betydning for Distriktet. Fogden i Søndmør indberetter : „Frugtavlen er i Femaaret bleven Gjenstand for almindelig

Opmærksomhed inden de Distrikter, som for samme egner sig, og den Erfaring, der allerede er høstet om det lønnende Udbytte af denne Virksomhed, tør sikkert paaregnes at ville medføre dens fortsatte rationelle Udvikling. Sansen for samme er videst udbredt i Norddalen Herred, hvor Indkjøb af forædlede Frugttrær fra inden- og udenlandske Gartnerier og Nyplantning i forholdsvis større Omfang ikke hører til Sjeldenheder, medens man samtidig søger at tilegne sig den fornødne theoretiske Indsigt og praktisk Kyndighed i Frugttræernes Kultur. I de indre Fjorddistrikter forøvrigt er Fremgangen ogsaa mærkelig, og med de fortrinlige Betingelser for denne Nærings Trivsel og Udvikling, som navnlig Norddalen og Sunnelven Lyder, er det at forudse, at dens økonomiske Setydning snart vil blive almindelig erkjendt og lede til fortsatte Bestrebelse for dens Udnyttelse i al den Udstrækning, hvortil der er Anledning.”

Brænding af Tangaske foregaar i Nordmør paa Smølen og i Kvernes. Paa Smølen udbragte den i 1890 16 300 Kroner. I Romsdal er Tangaskebrændingen i Tiltagende, medens den i Søndmør er betydeligt i Aftagende og antages ikke at give nogen nævneværdig Indtægt.

8. Forskjelligt.

Ved Femaarets Slutning havde i Distriktet følgende Brandforsikringsindretninger :

Indretningens Navn.	Herred, hvor Bestyrelsen har sit Sæde.	Naar traadt i Virksomhed.	Forsikringssum pr 31te Decbr. 1890.		
			For Huse alene.	For Løsøre alene.	Tilsammen.
			Kr.	Kr.	Kr.
Nordmør.					
Sundalens Brandforsikringsindretning.	Sundalen.	1861	438595	-	438595
Tingvold Herrede Do.	Tingvold.	1873	660876	-	660876
Aure Kreds's frivillige Brandassuranceforening.	Aure.	1862	834819	-	834 819
Halse Brandforsikringsindretning.	Halse.	1859	534314.	-	534314
Stangviks Do.	Stangvik.	1859	974290	-	974 290
Surendalen Præstegjelds Brandassuranceindretning.	Surendalen.	1849	947775	-	947775
Rindalen Do.	Rindalen.	1849	891260	-	891260
Romsdal.					
Volds Brandforsikringsselskab	Vold.	1890	253040	-	253040
Veø Do.	Veø.	1841	2490500	-	2490500
Bolsø	Bolsø.	1860	957052	91 199	1048251
Vestnes Do.	Vestnes.	1866	3741900	-	3741900
Akerø og Otterøens gjensidige Brandforsikringsselskab.	Akerø.	1872	1418227	-	1418227

Indretningens Navn.	Herred, hvor Bestyrelsen har sit Sæde.	N a a r traadt i Virksomhed.	Forsikringssum pr. 31 te Decbr. 1890.		Tilsammen. Kr.
			For Huse alene.	For Løsøre alene.	
			Kr.	Kr.	
Søndmør.					
Voldens og Ørstens Brandforsikringsindretning.	Ørsten.	1867	1890 666	416 566	2307232
Hjørundfjords Do.	Hjørundfjord.	1875	365 250	29500	394750
Herø, Sandø, Ulstein og Vannelvsn Brandforsikringsindretning.	Sandø.	1866	2232670	213300	2445970
Indre Søndmør Do.	Sunnelven, Norddalen og Stranden.	1864	2088755	-	2088755
Søkkelvsn Brandforsikrings-selskab.	Søkkelven.	1887	574750		574750
Borgund og Skodje Brandforsikringsindretningf. Huse Do. Do. for Løsøre	Borgund og Skodje. Do. Do.	1861	2330510	-	2330510
Harams Brandforsikrings-selskab	Haram og R o a l d	1880		21126	21126
		1890	1171544	72715	1244 259

Videre havdes i Amtsdistriktet, dog kun i Søndmør, Forsikringsindretninger for Husdyr, nernlig følgende:

Indretningens Navn og Art.	Herred, i hvilket Bestyrelsen har sit Sæde.	Naar traadt i Virksomhed	Samlet Forsikringssum 31te Decbr. 1890.
Voldens Hesteforsikringsforening	Volden.	1874	30650
Ørstens do.	Ørsten.	1882	24000
Hjørundfjords Do.	Hjørundfjord.	1873	16032
Vartdalstrandens Do.	Ulstein.	1874	*)
Sunnelvsn do.	Sunnelven	1873	11187
Geirangers Heste- og Storfæ-Assuranceforening	Do.	1872	5520
Valdalens Hesteassuranceforening	Norddalen.	1873	22200
Tafjord-Selboskars Do.	Do.	1890	6280
Eidsdalens Do.	Do.	1872	17850

Nedenstaaende Opgave viser Landdistriktets S p a r e b a n k e r s Antal og Status ved Udgangen af Aarene 1883 og 1890 :

F o g d e r i .	Aar.	Antal Banker.	Formue.	Forvaltnings-sumi (Formuen indbefattet).	Antal Indskydere.
N o r d m ø r .	1890	3	103504	1219142	1938
	1885	3	72796	798148	1415
R o m s d a l .	1890	6	88641	1022032	2658
	1885	6	60120	690550	2198
Søndmør	1890	14	475288	4441309	11326
	1885	14	382752	3270284	8891
Amtet	1890	23	667433	6662483	15922
	1885	23	515668	4758982	12504

*) Forsikringssum kan ikke meddles, idet Taxt først optagea, naar Forsikringer skal udbetales.

Af Opgaven fremgaar, at Antallet af Banker er det samme som ved Udgangen af 1885, at disses Formue er stegen med 151 765 Kr. og deres Forvaltningskapital med 1 903 501 Kr., samt at Indskydernes Antal er øget med 3 418. Jeg har imidlertid Grund til at tro, at Rindalens Sparebank i Nordmør ikke blev medtagen ved forrige Femaarsberetning.

Efter de fra Sorenskriverne modtagne Meddelelser er i Femaaret thinglæst og aflæst Panteheftelser samt afholdt Tvangsauktioner i følgende Antal (til Sammenligning hidssttes lignende Opgave fra forrige Femaar):

Thinglæste Panteheftelser:

	Antal. 1886-1890.	Antal. 1881-1885.	Beløb. 1886-1890.	Beløb. 1881-1885.
Nordmør	1572	1390	1862712	2034585
Romsdal.	1158	1262	1184658	985767
Søndmør	1423	1514	1441353	1404300
Amtet	4153	4166	4488723	4424652

Aflæste Panteheftelser:

	Antal. 1886-1890.	Antal. 1881-1885.	Beløb. 1886-1890.	Beløb. 1881-1885.
			Kr.	Kr.
Nordmør	879	678	1511149	687295
Romsdal.	662	505	612200	455870
Søndmør	519	471	712531	611598
Amtet	2060	1654	2835880	1754763

Tvangsauktioner over fast Gods:

	Antal. 1886-1890.	Antal. 1881-1885.	Beløb. 1886-1890.	Beløb. 1881-1885.
			Kr.	Kr.
Nordmør	92	71	197299	157504
Romsdal.	51	51	133138	88257
Søndmør	88	126	93636	262336
Amtet	231	248	424073	508 097

Tvangsauktioner over Løsøre.

	Antal. 1886-1890.	Antal. 1881-1885.	Beløb. 1886-1890.	Beløb. 1881-1885.
			Kr.	Kr.
Nordmør	118	126	21748	39 073
Romsdal.	506	174	194328	49 769
Søndmør	141	261	30900	52 065
Amtet	765	561	246976	140 907

Antallet af de i Femaaret afholdte Exekution har har udgjort (til Sammenligning anføres Antallet af de i Perioden 1881 - 1885 afholdte):

	1886-1890.		1861-1885.	
	Antal.	Beløb. Kr.	Antal.	Beløb. Kr.
af Fogden	66	101096.00	af Fogden	63 110 600.00
- Lensmændene	929	166 275.90	- Lensmændene	920 104 762.00
Tilsammen	985	267 371.00	Tilsammen	983 215 362.00
I Romsdal	1886-1890.		1881-1885.	
	Antal.	Beløb. Kr.	Antal.	Beløb. Kr.
af Fogden		37 196.00	af Fogden	88 117 450.00
- Lensmændene	743	116 751.00	- Lensmændene	949 131080.00
Tilsammen	769	153 947.00	Tilsammen	1037 248 530.00

I Søndmør	1886-1890.			1881-1885.		
	Antal.	Beløb. Kr.		Antal.	Beløb. K L	
af Fogden	34	54982.00	af Fogden	83	103 591 .00	
- Lensmændene	897	153057.67	Lensmændene	1619	217 120.00	
Tilsammen	931	208 039,67	Tilsammen	1 702	320 711.00	

Antallet af U d p a n t n i n g e r har i Perioden udgjort (til Sammenligning anføres Antallet af de i Perioden 1881-1885 af holdte):

	1886-1890.		1881-1885.		1886-1890.		1881-1885.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
Nordmør	7558	8598	119597.24	153	204.00			
Romsdal	6973	8618	141749.00	154	415.00			
Søndmør	3768	3426	73486.25	62	901.00			
Amtet	18299	20642	334832.49	370	520.00			

Fogderiernes antagne Formue og Indtægt har i Femaaret udgjort:

	1886.		1887.	1888	1889.	1890.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
I. Den antagne Formue.						
Nordmør	14 173 466	13 974 118	14 026 323	13 794 171	13 907 721	
Romsdal	9 652 405	9 493 422	9 406 379	9 539 012	9 776 331	
Søndmør	18 075 798	18 043 135	18 100 170	17 974 150	18 995 023	
Amtet	41 901 663	41 510 675	41 532 872	41 307 333	42 679 075	
II. Den antagne Indtægt.						
Nordmør	3 713 634	3 590 708	3 551 859	3 595 394	3 569 020	
Romsdal	2 269 882	2 419 036	2 355 731	2 763 310	2 524 544	
Søndmør	4 364 887	4 567 118	4 012 937	4 756 413	4 729 035	
Amtet	10 348 403	10 576 862	9 920 527	11 115 117	10 822 599	

9. Kommunikationsvæsenet.

I det sidste Femaar har Samfærdselen mellem Amtets 3 Byer og Land-distriktet samt mellem dettes enkelte Dele været besørget af tilsammen 9 Dampskibe. I sidste Halvdel af Perioden har en liden Dampbaad været i Fart paa Eikesdalsvandet i Romsdal Fogderi.

Den udviklede Dampskibsfart har i høi Grad fremkaldt Oprettelsen af nye Postaabnerier. --. Længden af offentlige Veie inden Amtsdistriktet udgjorde ved Udgaugen af 1890 :

Distrikt.	Hovedveie.	Bygdeveie.	Tilsammen Hoved- og Bygdeveie.
	Km.	Km.	Km.
Nordmør	184	683	867
Romsdal	200	399	599
Søndmør	175	751	926
Amtet	559	1833	2 392

2*

Inden de enkelte Herreder udgjorde Længden af offentlige Veie ved Udgangen af 1890 :

Herreder.	Samlet Længde Hovedveie.	Samlet Længde Bygdeveie.	Samlet Længde Hovedveie og Bygdeveie.	Herreder.	Samlet Længde Hovedveie.	Samlet Længde Bygdeveie.	Samlet Længde Hovedveie og Bygdeveie.	
	Km.	Km.	Km.		Km.	Km.	Km.	
N o r d m ø r .								
Kvernes	27	125	152	Akerø	20	30	30	
Edø		ca 25		Frænen			56	56
Tusteren		26	26	Bud			39	39
Aure		76	76	Sandø		10	10	
Halse		49						
Stangvik	24	56	80		200	399	599	
Surendalen	33.2	42.2	75.4					
Rindalen	21.9	45.9	67.8					
Sundalen	40.5	23	63.5	S ø n d m ø r .				
Øksendalen	8	25.4	33.4	Vannelven	24	34	58	
Tingvold	15.7	69.5	85.2	Volden	14	94	108	
Strømsneset		43.6	43.6	Ørsten	-	68	68	
Frei		28	32	Hjørundfjord	11	25	25	
Øre	9.7	48	57.1		10	27	38	
				Sandø	23	1	11	
	184	683	867	Ulstein	19	52	76	
				Sunnelven	-	71	71	
				Norddalen	23	46	46	
R o m s d a l .								
Grytten	49	40	89	Stranden	48	54	77	
Vold	-	37	37	Søkkelven	21	48	48	
Ejd	24	6	18	Ørskog	17½	36	57	
Veø		41	65	Skodje	13	112½	129.5	
Neset	25	52	38	Borgund	50	30.7	43.9	
Eresfjord og Vistdalen	-	52	52	Haram	20	50	50	
Bolsø	51		80	Roald		20	20	
Vestnes	19	66	85		175	751	926	

Pligtarbeidet i Anledning Veies Oparbeidelse og Vedligeholdelse fremgaar af følgende efter Meddelelser fra Vei-Inspektørerne udarbeidede Opgaver :

Fogderier.	Antal Mands-dag-værk.	Antal Heste-dag-værk.	Pris pr. Mands-dag-værk.	Pris pr. Heste-dag-værk.	Samlet Verdi af		
					Mauds-dagværk.	Heste-dagværk.	Ialt.
					Kr.	Kr.	Kr.
1. Vedligeholdelsesarbeide.							
a) Sommerarbeide samt Gruskjøring paa Vinterføre:							
Nordmør	7490;	5370	1.60	1.60	12017	8402	20 419
Romsdal	8 170	6 120	1.53	1.65	12 410	10 770	23 180
Søndmør	8 655½	4 372½	1.72	1.61	15 840	7 198	23 038
Amtet	24 315	15 862	1.63	1.62	40 267	26 370	66 637

Fogderier.	Antal Mands- dag- værk.	Antal Heste- dag- værk.	Pris pr. Mands- dag- værk.	Pris pr. Heste- dag- værk.	Samlet Værdi		
					Mands- dagværk.	Heste- dagværk.	Ialt.
					Kr.	Kr.	Kr.
I) Vinterarbeide:							
Nordmør	2 025	2 025	1.59	1.76	3 219	3 714)10 239
R o m s d a l	2 437	2 400	1.57	2.46	3 795	6 070	9 865
Søndmør	1 666	1 275	1.65	1.50	2 788	1 905	4 693
Amtet	6 128	5 700	1.61	1.85	9 802	11 689	24 797
II. Nybygning.							
Nordmør	2 212	550	1.57	1.58	3 604	840)6 994
R o m s d a l	2 865	453	1.46	1.65	4 240	775	5 015
Søndmør	1 883	396	1.50	1.50	2 824	594	3 418
Amtet	7 060	1 399	1.52	1.60	10 668	2 209	15 427

Ved Udgangen af 1890 udgjorde Skydsstationernes Antal 148, hvoraf 56 faste Stationer.

10. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Distriktet er i Perioden gaaet noget fremad, antageligen især hvad angaar Søndmør, hvor det rige Udbytte af Torskefiskerierne efter Fogdens Meddelelse har affødt en Fremgang, som neppe har været sporet siden Perioden for Storsildfisket.

Pantegjælden kan vistnok være noget forøget i Amtsdistriktet, men i saa Henseende maa mærkes, at Formuen paa den anden Side er øget ved Bygning af nye Huse og Anskaffelse af bedre og mere tidsmæssige Gaards- og Fiskeredskaber.

Befolkningen lever i Regelen tarveligt. Nogen nævneværdig Forandring i Levemaaden er neppe indtraadt i Perioden.

Til Almuskolevæsenet har af de af Stat og Amtskommune bevilgede Midler i Femaaret været anvendt omtrent vel 191 000 Kr. I Perioden har 3 Amtsskoler været i Virksomhed, en i hvert Fogderi. De til disse Skoler i Femaaret anvendte Udgifter have udgjort henimod 53 000 Kroner. Til Aftenskoler er i Perioden anvendt henimod 19 000 Kroner.

Fra 1ste Oktober 1887 har en Landbrugsskole været i Virksomhed inden Amtsdistriktet. Af de til samme af Stat og Amtskommune bevilgede Midler har indtil Udgangen af 1890 været anvendt vel 15 300 Kr., altsaa i Gennemsnit 4 700 Kr. aarlig.

1) Iberegnet Pængebidrag Kr. 3 306. 2) Ligesaa Kr. 2 550.

En praktisk Jenteskole har været i Virksomhed siden Begyndelsen af 1888. Af de af Stat og Kommune til dens Drift bevilgede Midler er til Udgangen af 1890 anvendt vel 12 000 Kr., altsaa i Gjennemsnit 4 000 Kroner aarlig. Skolen har vundet megen Tilslutning og har sikkerlig virket til Held for Distriktet.

Nydelsen af berusende Drikke er fremdeles i Aftagende.

Sædelighedstilstanden antages at staa paa samme Standpunkt som tidligere.

Betræffende de Sindssyge, som i Femaaret have været forpleiede for Amtskommunens Regning - med Bidrag fra de engere Kommuner af en Femtedel af Forpleiningsomkostningerne - hidsættes følgende Opgave :

Distrikt.	Antal Sindssyge ved Aarets Udgang.			Samlet Udgift ved Sindssyges Forpleining.		
	a.	b.	c.	a.	b.	c.
	Forpleiede paa Asyl.	I privat Forpleining	Tilsammen.	Forpleiede paa Asyl.	I privat Forpleining	Tilsammen
				Kr.	Kr.	Kr.
1886.						
Nordmør	14	61	75	6 610.02	9 046.47	15 656.49
Romsdal	8	44	52	5 392.53	5 091.73	10 484.26
	15	42	57	7 937.16	7 559.57	15 496.73
Amtet	37	147	184	19 939.71	21 697.77	41 637.46
1887.						
Nordmør	15	61	76	7 232.99	9 120.87	16 353.86
Romsdal	7			4 239.06	5 560.78	9 799.84
Søndmør	16	45	61	7 744.82	7 334.87	15 079.69
Amtet	38	150	188	19 216.87	22 016.52	41 233.39
1888.						
Nordmør	18	59	77	8 198.12	8 728.99	16 927.11
Romsdal	7	41	48	4 654.16	5 981.09	10 635.25
Søndmør	16	46	62	8 165.46	7 888.93	16 054.39
Amtet	41	146	187	21 017.74	22 599.01	43 616.75
1889.						
Nordmør	15	64	79	7 267.44	9 243.85	16 511.29
Romsdal	10	42		4 247.01	5 764.20	10 011.21
Søndmør	16	47	63	8 219.80	7 596.66	15 816.46
Amtet	41	153	194	19 734.25	22 604.71	42 338.96
1890.						
Nordmør	14	60	74	7 640.98	9 296.37	16 937.35
Romsdal	7	39	46	3 846.77	5 620.07	9 466.84
Søndmør	21	47	68	10 188.23	7 889.07	18 077.30
Amtet	42	146	188	21 675.98	22 805.51	44 481.49

Udgifterne til Sindssyge har i denne Periode været adskilligt større end i forrige.

Aarslønnen for almindelige Tjenere angives at have været i 1890: i Nordmør for en Tjenestegut fra 100-200 Kroner, for en Tjenestepige 50-70 Kr.; i Romsdal for en Tjenestegut fra 120-200 Kr., for en Tjenestepige 60 - 110 Kr.; i Søndmør for en Tjenestegut 80-200 Kr. og frit Fiske, uden frit Fiske 150 - 200 Kr., for en Tjenestepige 30-70 Kr.

Daglønningen for almindelige Arbeidere angives i Femaaret at have været i Gjennemsnit :

Distrikt.	Paa egen Kost.				Paa Husbondens Kost.			
	Om Sommaren.		Om Vinteren.		Om Sommaren.		Om Vinteren.	
	Mænd.	Kvin-der.	Mænd.	Kvin-der.	Mænd.	Kvin-der.	Mænd.	Kvin-der.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Nordmør	1.56	0.98	1.16	0.74	1.02	0.56	0.65	0.34
Romsdal	1.64	1.00	1.34	0.80	1.12	0.57	0.83	0.40
Søndmør	1.98	1.00	1.47	0.95	1.35	0.58	0.92	0.45

Udvandringen har i Femaaret været meget betydelig.

B, Byerne.

Ved hosfølgende Indberetninger fra Magistraterne har jeg intet Nævneværdigt at bemærke.

Romsdals Amt 26de Marts 1892.

N. Arveschoug.

Beretning

om Kjøbstaden **Kristiansund**s økonomiske Tilstand i Femaaret 1886 -1890.

1. Handel. Ifølge Opgave fra Toldkassereren har af efternævnte Varer Udskibningen her fra Byen til Udlandet været:

A ar.	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.	Rogn.	Sild.	Guano.	Trælast.
	Kg.	Kg.	Hl.	Hl.	Hl.	Kg.	m ³
1886.	19 822 307	164 264	5 054	5 913	117 813	1 995 150	-
1887.	21 238 570	202 470	2 711	2 781	114 271	946 100	9
1888. : : : . .	19 583 600	165 610	7 064	4 648	139 088	1 460 300	-
1889.	23 529 840	139 100	6 428	2 448	139 055	1 456 300	439
1890.	26 164 600	143 160	7 412	4 905	83 114	1 870 260	-

Af Salt og Kornvarer er indført fra Udlandet:

A ar.	Rug.	Byg.	Salt.
	Kg.	Kg.	Hl.
1886	1 222 100	110 550	191 620
1887	1 121 700		205 764
1888	1 240 700	170 100	242 824
1889	239 700	37 200	280 424
1890.	173 100	10 700	220 889

Blandt Byens Exportartikler kan ogsaa nævnes Fiske lim, hvoraf i 1886 exporteredes 26 566 Kg., i 1887: 42 696 Kg., i 1888 : 52 730 Kg., i 1889 : 33 732. Kg. og i 1890: 56 690 Kg.

Klipfisken udgjør, som det vil sees, fremdeles Byens Hovedexportartikel, og Kristiansund indtager fortværende første Rang i Exporten af denne Vare, idet circa Halvdelen af Landets samlede Kvantum afskibes herfra.

Iøvrigt bemærkes i Henhold til de af Handelsforeningen hersteds meddelte Oplysninger, at Priserue paa Klipfisk i Femaaret gennemgaaende har holdt sig paa et lavere Stadium end i det foregaaende Femaar: dog begyndte Nyfisksæsonen i 1889 og 1890 med noget høiere Noteringer, end det senere viste sig, at Markederne i Betragtning af disse Aars rige Torskefiskerier kunde taale. Priserne maatte derfor dale noget, og Udbyttet for Exportørerne var i disse tvende Aar, tiltrods for at de amerikanske Fiskerier samtidig kun gav et middelmadigt Resultat, lidet lønnende. Derimod bragte de 3 første Aar og især 1887 og 1888 samtlige de i Klipfiskforretningen Interesserede

en meget betydelig Gevinst. Karakteristisk for Udviklingen af Klipfiskforretningen er den stadige Forøgelse i Exporten af „bundtet Fisk“ for det Indre af Spanien og af Fisk pakket i Kasset bestemt for oversøiske Markeder. Denne Gren af Forretningen ligger næsten udlukkende i Kristiansunds Hænder; Aalesund deltager deri kun for en liden Del og Bergen saagodtsom ikkc.

I Tran har Omsætningen for dette Steds Vedkommende øget noget, hvad der nærmest hidrører fra den heromkring fangede Fisks rigere Leverholdighed i de senere Aar. Damptranproduktionen, som Erfaring viser har gaaet altfor hurtigt fremad, og som ifølge Statistiken for det hele Land ogsaa yderligere er voxet i det sidste Femaar, har for denne Bys Vedkommende ikke været forceret; tvertimod har flere Tranproducenter hersteds standset sine Damptranbrænderier under Følelsen af, at Konsumtionen ikke har kunnet holde Trop med den hurtige Forøgelse af Produktionen. Priserne paa denne Artikel har derfor ogsaa været nedadgaaende, og om der end til de billige Leverpriser af og til har været tjent noget paa denne Erhvervsgren, saa har dog ikke Udbyttet staaet i Forhold til det anvendte Arbeide og Kapital. Det vilde derfor være ønskeligt, om ogsaa andre Brænderier vilde foretage en Indskrænkning i sin Produktion, saa at Artikelen, som endnu er forholdsvis ny, kunde faa Tid til at blive indarbejdet paa større Felter og derved lettere holdes oppe i en regningssvarende Pris. Af de andre Transorter har ogsaa Produktionen været rigelig, men Priserne af samme Grund temmelig lave; dog har der i det hele taget været noget tilovers paa denne Forretning.

Rogn har i hele Femaaret kun opnaaet Middelspriser, hovedsagelig paa Grund af det gennemgaaende mislige Sardiniske i Frankrig, og sank Prisen i 1890 ned i Kr. 14.50 pr. Tønde. Omsætningen til Udlandet gik i det hele taget trent, og Exportørerne har kun havt liden Fortjeneste paa denne vare, medens første Haand tjente noget bedre.

I Sild har Exportørerne arbejdet med veksle Held, og tar der vistnok i Begyndelsen af Sildesæsonerne tildels være tjent ganske godt, men den stærke Konkurrence hjemme og de forcerede Afskibninger har dog sluttelig hvert Aar drevet Priserne tilbage paa de udenlandske Markeder, og ofte tilføjet Afskiberne Tab, saaat Gjennemsnitsavancen kun blev liden. Enkelte større Afskibere led endog betydeligt Tab paa sine overliggende Lagere fra 1886, og var ogsaa 1889 et uheldigt Aar for Sild. Aaret 1890 var derimod gennemgaaende heldigt.

Forretningen i Guano har holdt sig ganske godt oppe og har trods temmelig høie Raastofpriser alligevel bragt Formalerne nogen Fordel. Exporten har holdt sig omtrent paa samme Høide som i forrige Femaar.

Exporten af Trælaster er gaaet svært tilbage og andrager nu kun til en ren Bagatel. Fiskelim er en ny Artikel, til hvis Tilvirkning af Fiskeaffald en ny Fabrik er oprettet i Byens Nærhed. Konkurrencen fra flere Kanter gjør sig nu ogsaa gjældende her og trykker Priserne.

De væsentligste Importartikler er fremdeles Salt og Kul ; Saltimporten androg i 1889 til det betydelige Kvantum af 280 424 Hl. Forøvrigt viser der sig en stadig Tilbøielighed til at udvide den direkte Import. af Kolonial- og Manufakturvarer, istedenfor som tidligere hovedsagelig at hente Forsyningen deraf fra Trondhjem og Bergen.

Handelsomsætningen med Byens Opland er fremdeles i jevnt Tiltagende.

Handelsforeningen bestaar fremdeles, og var Medlemmernes Antal ved Udgangen af 1890: 30.

2. Skibsfart og Skibsbyggeri. Den her hjemmehørende Indenskjærsflaade er betydelig forøget og kan se tilbage paa en meget heldig Periode, saavel hvad angaar dens Virksomhed paa Lofoten og Finmarken efter Torsk som dens Sysselsættelse i Sildtrafiken. Fra England er for Stedets Regning indkjøbt 12 Seilfiskesmakker, hvormed agtes drevet Bankfiske om Sommeren og Makrelfiske om Høsten, medens de om Vinteren anvendes til Expeditioner paa Lofoten.

Siden de heldige Fragtkonjunkturer indtraadte i 1887 og 1888, er efterhaanden for dette Steds Regning indkjøbt 8 Dampskibe for Deltagelse i udenrigsk Fragtfart. Paa samme Tid er dog Antallet af de større Seilskibe betydelig reduceret dels ved Bortsalg og dels ved Forlis. De store Forventninger, som stilledes til Rederivirksomheden, blev ved den bratte Nedgang i Fragterne betydelig skuffet, og Gjennemsnitsudbyttet for Femaaret tør derfor kun kaldes ringe.

Efter Opgave fra Toldkassereren var ved Udgangen af 1890 Antallet af de her hjemmehørende Fartøier følgende :

- a. Seilfartøier, forsynede med Nationalitetsbevis: 62 Stkr., til en Netto-drægtighed af ca. 6 200 Ton.
- b. Seilfartøier uden Nationalitetsbevis : 50 Stkr., til en Nettodrægtighed af ca. 2 000 Ton.
- c. Dampskibe: 25 Stkr., til en Nettodrægtighed af 5 220 Ton.

De herværende 4 Skibsværfter begjæftiges fremdeles hovedsagelig med Reparationsarbejde og undertiden Nybygning af mindre Fartøier. Den i forrige Femaarsberetning nævnte „Assuranceforening for Søfolks Tøi“ og ligesaa „Kristiansunds Skibsassuranceforening“ til gjensidig Forsikring af Indenskjærsfartøier bestaar begge fremdeles.

Skipperforeningen havde ved Udgangen af 1890 : 45 Medlemmer.

3. Fabrikdrift. Byen har faaet en Baand- og Lidsefabrik, der allerede arbejder med 35 Maskiner og beskjæftiger 15 til 20 Mennesker, hvorhos en større Udvidelse af samme allerede paatænkes. Forøvrigt har de i forrige Femaarsberetning nævnte Fabriker været i saagodtsom stadig Virksomhed. Tøndefabriken i Kristvik tog i 1878 Initiativet til Indførelse af stærkere Sildtønder, foranlediget dertil ved de stadige Klager over de hidtil

brugelige mislige, altfor svage Tønder, og har senere, efterfulgt af en lignende Fabrik paa Meisingset, fortsat med at levere Furutønder forarbejdet af $\frac{3}{4}$ " tyk Stav og forsynet med 6 strærke Jernbaand. Dette Exempel har bevirket, at ogsaa Bødkerne for at kunne holde sig fremme i Konkurrencen har maattet forbedre sine Tønder tildels ved Anvendelse af Krydse- og Bundskjæremaskiner, og tør det saaledes allerede længst siges, at Klager over daarlig Emballage paa norsk Sild ikke mere behøver at forekomme. De nævnte tvende Fabriker, der aarlig forarbejder fra 100 - 150 000 Stykker Tønder, forsyner ikke alene en stor Del af Stedets Behov, men ogsaa mange af Nordlands Handelsmænd og Skippere med Tønder. Samme 2 Fabriker arbejder ogsaa Fiskekasser i et Antal af ca. 200 000 aarlig.

4. Haandværksdrift. Denne staar omtrent paa samme Standpunkt som tidligere, dog er det i Femaaret blevet mere og mere almindeligt at benytte Maskiner til de forskjellige Bedrifter, f. Ex. hos Bødkerne, Blikkenslagerne og Bogbinderne. I økonomisk Henseende er især Bødkerne gaaet fremad, medens de fleste andre Haandværkere har staaet omtrent stille. Flere Haandværkere, men især Skomagerne, klager over Mangel paa Toldbeskyttelse; der føres nu ind fra Udlandets Fabriker fra det fineste til det simpleste saavel færdigt som ufærdigt Skotøi til en saa lav Pris, at enhver Konkurrence synes haabløs; det er derfor at befrygte, at Skomagerhaandværket snart vil synke ned til kun at udføre Reparationer af det indførte udenlandske Fabrikat.

Antallet af Haandværksborgere er øget ikke saa lidet. Haandværkerforeningen bestaar fremdeles og havde ved Udgangen af 1890 et Medlemsantal af 50. Foreningens Understøttelseskasse for fattige Haandværksenker eiede paa samme Tid 7 500 Kr. og har i Femaaret udbetalt til Enker ca. 200 Kr. pr. Aar. Den offentlige Tegneskole er fremdeles i Virksomhed og ligesaa Haandgjerningsskolen for Gutter, hvorhos en teknisk Aftenskole har virket siden Høsten 1888 med et Elevantal af ca 38.

5. Bergværksdrift eksisterer ikke i Byen.

6. Jordbrug. Paa de inden Byens Grænser liggende Jordeiendomme har der omtrent udelukkende været avlet Hø, og har de ydet sine Eiere en god Fortjeneste, da Melken har staaet i høi Pris. Gjødsel faaes med Lethed fra Byen uden anden Udgift end Transporten. Dyrkning af Havevækster er tiltaget endel i de sidste Aar.

7. Almindelige Bemærkninger. Den Handelskrise, der i 1884 og 1885 rammede Byen saa føleligt, havde endel Eftervirkninger ogsaa i 1886 og Begyndelsen af 1887, idet endel større Firrner da saa sig nødt til at standse; de vigtigste af dem kom dog snart i Orden igjen. Nu er imidlertid Følgerne af Krisen at betragte som ganske overvundne, og den økonomiske Tilstand i Byen maa nu siges at være noksaa god. Antallet af Kon-

kurser, der i 1884 var 19 og i 1885 : 12, har senere jevnt aftaget og var i 1886: 10, i 1887: 8, i 1888: 6, i 1889: 2 og i 1890: 3. Den antagne Formue og Indtægt er øget jevnt i Femaaret, og som Følge deraf er Skatteprocenten aftaget, den var i 1887 Kr. 11.83 pr. 100 Kroners Indtægt, men i 1890 kun Kr. 9.02 pr. Do. De afholdte Udpantninger, saagodtsom udelukkende for Skatter og Brandkontingent, har i Femaaret udgjort 8 031 for Kr. 278 780.00. Der har været afholdt 163 Exekutioner for Beløb Kr. 222 554.00, 54 Tvangsauktioner over fast Gods for Beløb Kr. 262 880.00 og 27 Tvangsauktioner over Løsøre for Beløb Kr. 20 568.00.

Byens Indvaanerantal, der i 1885 var ca 9 500, er nu vokset til henved 10 400.

De brandforsikrede Bygningers Taxationssum beløb sig den 31te December 1890 til Kr. 9 638 360 og var i Femaaret steget med ca. 600 000 Kr.

Ædruelighedstilstanden i Byen er fremdeles meget god, .hvortil Afholds- og Goodtemplarforeningerne væsentlig har bidraget; Tilslutningen til disse Foreninger har været i jevnt Stigende.

Byens Budget udgjorde:

i 1886	Kr. 188 800.00
- 1887	- 187 000.00
- 1888	- 196 200.00
- 1889	- 196 800.00
- 1890	- 194 700.00

Deraf var besluttet udlignet :

	som Eiendomsskat:	som Skat paa Formue og Næring:
i 1886.	Kr. 15 686.66	Kr. 141 180.00
- 1887.	- 16 540.00	- 148 860.00
- 1888.	- 16 550.00	- 148 950.00
- 1889.	- 16 500.00	- 148 500.00
- 1890	- 16 470.00	- 148 230.00

Der var bevilget:

	til Fattigvæsenet:	til Folkeskolevæsenet:
i 1886	Kr. 59 583.00	Kr. 28 561.00
- 1887	- 58 613.00	- 28 734.00
- 1888	- 68 116.12	- 30 700.00
- 1889	- 67 753.00	- 30 900.00
- 1890	- 67 093.00	- 33 020.00

Byens Gjæld var ved Udgangen af 1890 Kr. 544 000 og er saaledes i Femaaret mindet med 80 000 Kr. Ingen nye offentlige Bygninger er opført i Femaaret, derimod er der medgaaet ca. 8 000 Kr. til Vedligeholdelse af Byens offentlige Bygninger

Vandværkerne paa Nordlandet og Indlandet er uforandrede, derimod er paa Kirkelandet Vandbassin No. 2 (Mellemdammen) forstørret ved Paabygning af Murene, saa at Bassinernes samlede Indhold paa Kirkelandet nu er ca. 39 000 m³. Vandrenderne, der fører til Bassin No. 3, er paa vestre Side af Vardefjeldet forøget i en Længde af ca. 160 løbende Meter, og er Udgifterne hermed gaaede op til omtrent 18 000 Kr. Paa Gomatlandet er anlagt et

Vandbassin, der rummer 2 962 m³, og hvorfra fører en 5" Rørledning i en Længde af 495.5 løbende Meter med 2 Brandkummer og 2 Tappestændere. De samlede Udgifter ved Gomatlandets Vandværk udgjør vel 7 000 Kr.

I Femaaret er tilkommet:

Paa Kirkelandet af 3.60 m. brede Gader 45 løbende m.					
- Nordlandet	-	12.55	-	-	60
- Do.	-	7.53	-	-	38
- Gomatlandet	-	1.50	-	-	80
					<u>223</u>
					Tilsammen 223 løbende m.

Gadelygternes Antal er nu 113 mod 96 i 1885.

Efter Meddelelse fra Havnefogden er der i Femaaret anskaffet 3 Stkr. Heisekraner af Jern, hvoraf 1 er opsat paa Nordlandets Almending, 1 paa Indlandets og 1 paa vestre Almending, ligesom den sædvanlige aarlige Vedligeholdelse af Fortøningsindretningerne er foretaget.

I 1889 blev bevilget og i 1890 paabegyndt en Udvidelse af Kirkealmenningen i en Længde af 100 Fod = 31.4 m. Udvidelsen foregaar ved Udfyldning af Jetée, hvorpaa mures 1 678.72 m³ Graastensmur under Lavvande og 592.72 m³ Do. over Lavvande; endvidere Kantstene med Boite, ialt 123 løbende m., samt Fendere, Fortøningsstolper, Ringe og Lygtestolper med Lygte. Kirkealmenningens Udvidelse er beregnet at ville koste ialt 65 000 Kr. I Høsten 1890 er endvidere bevilget til en Udvidelse af Nordlandets Almending i en Længde af 60 Fod = 18.82 m. med en øvre Kronbredde af 5.5 m. Udvidelsen er beregnet til 12 700 Kr.

Det her i Byen virkende Byselskab har væsentlig ved Bidrag af Brændevinsamlaget udrettet adskilligt i Femaaret til Byens Forskjønnelse ved Anlæg af Træplantninger og Spadserveie.

Daglønnen var i 1890 almindeligvis for simple Dagarbeidere Kr. 1.60, for Svende fra 2 til 3 Kr., dog for Mursvende fra 3 til 5 Kr., for Sjouere fra 30 til 40 Øre pr. Time.

I Femaaret er afhændet faste Eiendomme : 198 Stkr. for Beløb Kr. 1 051 281.

Thinglæst Panteheftelser 497 Stkr. til Beløb Kr. 2 404 519 og aflæst Do. 387 Stkr. til Beløb Kr. 1 736 514.

I Byen findes nu 4 Forbrugsforeninger med et Medlemsantal den 31te Decbr. 1890 af 467 og med en Omsætning i 1890 af tilsammen ca. 112 000 Kr. Videre findes 4 saakaldte Dødelader. Arbeidsforeningen, der blev stiftet i 1849, havde ved Udgangen af 1890 324 Medlemmer, og Arbeidersamfundet, der stiftedes i Begyndelsen af 1890, og hvis Formaal er det samme, havde 339 Medlemmer. Desuden er i Høsten 1886 oprettet en Understøttelseskasse for Arbeidere, der tæller omtrent 200 Medlemmer og aarlig uddeler ca. 1 300 Kr. som Bidrag i Sygdomstilfælde.

I Byen virker 5 Bankinstitutter, de samme som i 1885, nemlig Norges Banks Kontor, Kristiansunds Kreditbank, Trondhjems Privatbanks Filialafdeling, Kristiansunds Sparebank og Kristiansunds Spareskillingsbank.

Antallet af Øl-, Vin- og Ciderudskjænkingsberettigede var i 1890: 11, hvoraf 6 kun havde en indskrænket Bevilling; af de 5 almindelige Bevillinger havde Brændevinssamlaget de 2.

Kristiansunds Magistrat den 31te Decbr. 1891.

L. G. Aas,
kst.

Beretning

om Kjøbstaden M o l d e s økonomiske Tilstand i Femaaret 1888-1800.

1. **Handel.** Stedets Handelsvirksomhed har i det forløbne Femaar ikke udvist nogen Fremgang. Dette har sin Grund ikke alene deri, at Byen har ligget under i den stærke Konkurrence med Nabobyerne Aalesund og Kristiansund, hvis Beliggenhed for Handel og Skibsfart er langt heldigere end Moldes, men ogsaa i den Omstændighed, at de omliggende Distrikters Befolkning nu mere end tidligere benytter de paa Hjemstedet bosatte Handelsmænd og Forbrugsforeninger som Mellemmænd ved sine Handelstransaktioner.

Den vigtigste Udførselsartikel er Klipfisk, der af Byens Handlende dels tilvirkes paa egne Fiskevær ved Kysten, dels indkjøbes i færdig Stand af Fiskerne i Distriktet eller fra andre Kanter af Landet, væsentlig Nordland og Finmarken. Paa enkelte af Værene findes Dampkogerier, hvor Torskeleveren gennemgaar forskellige Forædlingsprocesser for Udvinning af Tran : Bruntran, Blanktran og Medicintran. Videre udføres af Fiskeprodukter Torskerogn, Tørfisk, Fiskeguano m. m. samt Sild, naar Sildefisket slaar til. Af andre Exportartikler kan nævnes Fyrstikker, Øl og artificielle mineralske Vande.

Til Udlandet er efter Opgave fra Toldkammeret i Perioden udført :

A a r.	Klipfisk. Kg.	Tran. Hl.	Sild Hl.
1886	203 256	187	3 173
1887	235 676	27	5 925
1888	205 308	240	5 755
1889	162 000	491	1 092
1890	177 712	165	112

Toldkassereren har betræffende denne Opgave saavel som betræffende den nedenfor indtagne Opgave over Importen meddelt, at han antager, at de opgivne Talstørrelser ere rigtige, om han end ikke tør indestaa derfor, da de Bøger, hvori Oplysningerne skulde være at søge, er indsendte som Bilage ved vedkommende Toldregnskaber.

Exporten af Fiskeguano har i den forløbne Femaarsperiode andraget til gennemsnitlig ca. 220 000 Kg. pr. Aar, hvorhos der paa Stedet er solgt gennemsnitlig ca. 10 000 Kg. pr. Aar. Til Sammenligning anføres, at der i Femaaret 1881-1855 blev udført gennemsnitlig 102 020 Kg. pr. Aar. Da Raastoffet, der for den væsentligste Del er indkjøbt paa Søndmør, har været noget billigere end i forrige Femaar, antages der at have været nogen, om end ingen betydelig, Fortjeneste paa nævnte Artikel.

Ifølge Opgave fra en af Byens Forretningsmænd er der i Femaaret udført :

A a r.	Tørfisk. Kg.	Rogn. Tdr.
1886.	14 000	250
1887.	25 000	130
1888.	10 000	500
1889.	6 000	100
1890.	5 500	550

Fortjenesten paa Fiskeprodukter har i det Hele ikke været betydelig, i Særdeleshed for Klipfiskhandelens Vedkommende. Af Tran er der udskibet saa ringe Kvantiteter, at den smule Avance, som derpaa er erholdt, er for Intet at regne. I Femaaret er der ikke forefaldt noget væsentligt Sommer-sildfiske, kun Fangst af mindre Sildesorter af ringere Værdi.

Betræffende Exporten af Øl, mineralske Vande og Fyrstikker henvises til Afsnittet om Fabrikdrift.

Importen har som tidligere væsentlig bestaaet i Mel, Salt, Hamp, Kul, Jern, Malt, Vin, Brændevin samt Kolonial- og Manufakturvarer. Af disse Artikler hentes de fleste fra indenlandske Steder, især fra Kristiania og Bergen, og det har derfor vist sig ugjærligt at fremskaffe nogen endog tilnærmelsesvis paalidelig Opgave over deres Mængde.

En fra Toldkammeret modtagen Opgave over fra Udlandet indførte Artikler indeholder følgende Tal :

A a r.	Uldvarer. Kg.	Salt. Hl.	Udenlandsk Brændevin.		Malt. Kg.
			Paa Fustager. Kg.	Paa Flasker. L.	
1886	1 833.5	1 400	1 631.39	253.3	36 407
1837	1 546	5 104	1 835.76	77.7	34 273
1888 : : : : : : : : :	1 823.3	2 240	1 095.06	177.7	17 631.58
1889	2 158.7	2 240	1 858.32	98.4	43 837
1890	3 076.1	7 037	2 842.53	119.5	44 149.8

Toldintræderne har udgjort :

For Budgetaaret	1886/1887	Kr. 27 145.37
-	- 1887/1888	- 21 138.11
-	- 1888/1889	- 27 073.46
-	- 1889/1890	- 29 847.88
--	- 1890/1891	- 33 150.97

47 Personer havde ved Femaarets Udløb Borgerskab som Handlende i Byen, deri indbefattet handelsberettigede Kvinder; af det nævnte Antal havde til samme Tid 17 forenet Handels- og Haandværksborgerskab. I Perioden har 6 Firmaer gjort Konkurs.

2. Fiskeri. Intet Fiske af Betydning foregaar i eller fra selve Byen, hvorimod enkeltvis Personer herfra deltager i Torskefiskerierne i Romsdal og Søndmør Fogderier. Intet Sildnotbrug herfra har i Femaaret været i Brug.

3. Skibsfarten har i den forløbne Periode kastet lidet af sig. Af Dampskibe har Stedet havt 4, hvoraf dog 2 ved Udgangen af 1890 var solgte til andre Byer. Af Seilskibe havdes ved Femaarets Udløb 7, alle dog mindre Fartøier, der væsentlig har været beskjæftigede ved Fiske- og Silde-Expeditioner; de antages at have givet noget, om end ikke betydeligt Udbytte. Det ene af de anførte 2 Dampskibe har besørget Lokaltrafikken paa de omliggende Fjorde. Den samlede Drægtighed udgjorde ved Periodens Slutning 288 Ton, hvoraf 214 Ton falder paa Seilfartøierne. Med disse sidste har været employeret 23 Mand, med Dampbaadene 9 Mand. Hyren for helbefarne Matroser har udgjort 45 à 55 Kr. pr. Maaned foruden Kosten, for Styrmand 80 Kr., for Maskinister 150 Kr, for Fyrbødere 65 Kr.

4. Haandværksdriften antages at staa omtrent paa samme Standpunkt som i forrige Femaarsperiode. Haandværkerne trykkes vistnok af den betydelige og mindre heldige Konkurrence, som Frihandelssystemet og Haandværksloven af 1866 har fremskaffet, men den økonomiske Stilling formenes dog i det hele ei at være forringet. Den væsentligste Afsætning sker til Byens og de omliggende Distrikters Befolkning, men enkelte Haandværkere, især af Bundtmagerprofessionen, afhænder ogsaa adskillige Varer til andre Distrikter, væsentlig under Lofotfisket samt tildels paa enkelte Markedspladse i Nordland.

Ved Udgangen af 1890 havde 51 Personer Borgerskab som Haandværkere. Den gennemsnitlige Løn har udgjort for Smedesvende 350 Kr. pr. Aar foruden Kost, for Blikkenslagersvende 5 Kr. pr. Uge med Kost og Logis, for Farversvende 1 Kr. pr. Dag med Kost og Logis, for Rebslagersvende 2 Kr. pr. Dag, for Garversvende Kr. 1.60 à 2.20, for Bagersvende Kr. 1.33 á Kr. 3.00, for Skomagersvende 1 Kr. med Kost, for Skræddersvende 1 Kr. med Kost og Logis, alt pr. Dag, for Bundtmagersvende 20 Kr. pr. Maaned med Kost og Logis, for Snedkersvende 1 Kr. pr. Dag med Kost og Logis, for Malersvende 2 Kr. pr. Dag, for Bogtrykkersvende 2 Kr. pr. Dag, for Bogbindersvende 2 à 3 Kr. pr. Dag. For Haandværksdrengene har den daglige Løn dreiet sig om 1 Krone.

En med Byens Folkeskole forbunden Haandgjerningsskole bestaar fremdeles.

Byens offentlige Tegneskole er i Virksomhed hvert Vinterhalvaar og har 2 Lærere. Der har været undervist 5 Aftener ugentlig, 2 Timer hver Aften. Skolen har i Gennemsnit aarlig været besøgt af 55 Elever, dels Haandværkssvende og -Drengene, dels Disciple af Byens Middel- og Folkeskole. Der har været undervist i Frihaandstegning efter Fortegninger og Modeller og i Konstruktionstegning, lettere geometriske Konstruktioner samt i Projektionstegning af Værktøi, andre Gjenstande og stereometriske Legemer. Af Ele-

verne har i Gjennemsnit 48 besøgt alene Frihaandstegningen, 7 alene Konstruktionsstegningen og 19 begge Afdelinger.

5. Fabrikdrift. Inden Byens Grændser findes af industrielle Anlæg en Guanomølle, et Ølbryggeri, en Mineralvandfabrik, en Stolefabrik, et Garveri, et Par Farverier og en Hermetikfabrik. I Byens umiddelbare Nærhed drives en Fyrstikfabrik væsentlig med Arbeidere fra Byen; den eies af et Interessentskab i Molde og dens Fabrikata udskibes herfra. -

6. Bergværksdrift findes ikke i Byen.

7. Skibsbyggeri har ikke fundet Sted i Femaaret

8. Jordbrug. De inden Byens Territorium liggende Jorder benyttes fremdeles for Størstedelen til Høavl. Høet har været anvendt til Brugenes Besætninger, undtagen for et Par større Eiendommers Vedkommende, hvis væsentligste Høavl i Femaaret er bleven solgt til Bønder i de omliggende Distrikter og antages at have skaffet en ganske god Indtægt. Melk og ligeledes Smør har i den forløbne Periode holdt sig i god Pris. Dyrkning af Havevækster og Frugttræer finder ikke Sted i nogen nævneværdig Grad; der er dog ingen Tvivl om, at denne Kilde til Erhverv burde paaagtes langt mere, end Tilfældet nu er, saameget mere som de Grønsager og Frugter, som her leveres, er i høi Grad velsmagende og finder rig Afsætning til Hoteller og Dampskibe.

Gjødsel fra Byen modtages af Jordbrugerne som Regel uden andet Kostende end Transporten.

Kreaturholdet var ved Udgangen af 1890: 70 Storfæ og 16 Heste.

Noget Meieri findes ikke i Byen.

For Regning af Selskabet for Molde Bys Vel er for en Pris af 6 000 Kr. indkjøbt et Grundstykke, der er bestemt til at afgive Plads for Kvægstødder og i Tilfælde Kreatur- og Hestemarked. Paa Tomten vil blive opført fornødne Fjøs- og Staldbygninger.

9. Kommunale Foranstaltninger. Paa samme Sted, hvor den i 1885 nedbrændte Kirke stod, er i 1886 -87 bygget en ny Kirke. Det er en basilikaformet Langkirke med 3 Skibe og 1 Tverskib (eller Kors); dens Stil er væsentlig romansk, med Motiver hentede fra den ældre norske Træarkitektur (Stavekirkerne), navnlig i Portalen og Taarn gavlene. Den er opført paa Graastensfundament af Bindingsværk, udvendig bordklædt og malet samt forsynet med Taarn. Kirken og dens Prydelser er tilsammen værdsatte til Kr. 86 200.

Som i forrige Fenmarsberetning anført, er der opført et nyt Fattighus for Byen. Det gamle Fattighus er i det nu forløbne Femaar nedrevet og dets Tomt tilligemed en tilstødende Grund, der tilhørte Byen, planeret og udlagt til Hestetorv; ved dettes ene Ende er opført en Hestestald til fri Afbenyttelse for Bønder og Andre, der benytter Torvet.

I det saakaldte vestre Schultzhagen er anlagt en 4.40 m. bred gruset Vei til Afløsning af den derværende smale Gangsti.

Torvkaien er givet en forøget Længde af 18 Fod af Sten. Arbeidet, der er bekostet af Havnekassen, har medført en Udgift af omkring Kr. 1 400.

Vandværket er i god Stand og Brandredskaberne i god Orden. Paa det ovenfor nævnte Hestetorv er opført et Stillads til Ophængning af Brandslanger til Tørring. Nogen Ildebrand af større Betydning har ei fundet Sted i Femaaret.

Godelygternes Antal er 26 mod 24 ved forrige Periodes Udløb.

Den tidligere som Folkeskole benyttede Bygning er i Femaaret besluttet solgt og Folkeskolen som Følge heraf givet Plads i Middelskolens Bygning. Til Bolig for Middelskolens Rektor, som hidtil har havt sin Bekvemmelighed i Skolegården, er indkjøbt en tilstødende Eiendom. Kjøbesummen for denne Eiendom androg til Kr. 5 200. Den af Rektor tidligere benyttede Have er omdannet til Legeplads for den ene Skoles Elever.

10. Forskjellige Bemærkninger. Byens Arbejderforening, der har bestaaet siden 1861, tæller omtrent 100 Medlemmer, der erlægger en ugentlig Kontingent af 13 Øre. Foreningens Formue udgjorde ved Udgangen af 1890 henimod 5 000 Kr., hvorhos den eier et Bibliothek paa ca. 900 Bind. Pensionsfondets Størrelse ved Udgangen af samme Aar var henved 3 600 Kr.

Handelsforeningen havde den 31te Decbr. 1890 : 21 Medlemmer. Den har bestaaet siden 1856.

Molde Haandværkeres Sparekasse havde ved Udgangen af 1890 under Forvaltning Kr. 179 102.41 og et eget Fond stort Kr. 11 397.48, Molde Sparebank henholdsvis Kr. 1 552 028.36 og Kr. 211 752.78.

Selskabet for Molde Bys Vel, der er stiftet i 1843 og bl. a. virker for Byens Forskjønnelse ved Træplantninger o. l., havde ved Femaarets Udgang ca. 70 Medlemmer med en Aarskontingent af vel Kr. 200. Selskabets Bibliothek udgjorde omtrent 900 Bind, Byselskabet eier et Grundfond af 4 000 Kr.

Den inden Byen beliggende Reknes Pleiestiftelse for Spedalske har i Femaaret havt et gennemsnitligt dagligt Belæg af 73 Personer. Paa Romsdals Amtssygehus har i samme Periode det daglige Belæg været 22 Personer.

Paa Byens Fattighus havde ved Udgangen af 1890: 20 Lemmer fri Bolig.

Molde Samlag for Brændevinshandel havde i Femaarsperiodens sidste Aar en Omsætning af 23 273 Liter Brændevin i Kvanta under 40 Liter, 709 Liter i Kvanta over 40 Liter, foruden Øl og Mineralvand. Den samlede Omsætning repræsenterer et Beløb af Kr. 51 564.31. Samlaget driver Stedets eneste Brændevinsrettighed, samt disponerer en Rettighed til Øl- og Vinudskjænkning. Det samlede Antal Rettigheder af sidstnævnte Art udgjorde ved Udgangen af 1890: 8, hvoraf 3 saakaldte indskrænkede Udskjækningsrettigheder. Ædruelighedstilstanden maa betegnes som meget god. Hertil har visselig for en stor Del Brændevinssamlagets Oprettelse bidraget, men vel endnu mere de her virkende Afholdsforeninger. Af saa-

danne findes følgende : Molde og Omegns Totalafholdsforening, Goodtemplarlogen „Broderkjæden” samt Molde og Bolsø Forbudsforening.

Turisttrafikken har i Femaaret været i betydeligt Tiltagende og antages at have tilført Stedets Befolkning adskillig Indtægt. Hotelvæsenet maa siges at staa paa et respektabelt Standpunkt.

I Byen virker en Turistforening under Navn af „Molde og Romsdals Turistforening”. Dens Medlemsantal er 71.

Stedet har 1 Avis, „Romsdals Budstikke“, der udkommer 2 Gange ugentlig.

Af Legater til Fordel for Byen findes følgende:

1. Madame Karen Brems Schjelderups Legat til skole for fattige Børn i Molde. Renterne oppebæres af Folkeskolens Lærere.
2. Legatet Aas's Gave. Renterne uddeles til Husarme af Borgerklassen.
3. Amtmand Krohgs Legat. Renterne tildeles aarlig en værdig og trængende Elev af Molde høiere Almenskole.
4. Euphrosyne Meyers Legat. Renterne uddeles til værdige Trængende af Borgerklassen.
5. Student Tønnes Gjendems Legat. Renterne tildeles værdige Trængende og Husarme (ogsaa af Tjenerklassen).
6. Toldbetjent C. F. Haagensens og Hustrus Legat, stiftet til Bedste for trængende Kvinder af den bedre Samfundsklasse.

11. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed. Byens økonomiske Stilling antages i Femaaret ei at være gaet tilbage. De daarlige Tider har forøvrigt her som andetsteds gjort sig gjældende og enkelte af Periodens Aar har været mindre gunstige for Exportørerne af Fiskeprodukter. For Arbeidsklassen har Perioden antagelig været noksaa gunstig saavel paa Grund af de lave Priser paa Levnetsmidler, især i den første Del af Femaaret, som isærdeleshed som Følge af den ringe Konkurrence.

Byens Folkemængde udgjør 1 630. Skatydernes Antal var i 1890: 388 og den antagne Formue og Indtægt henholdsvis Kr. 1 266 800 og Kr. 494 530. Den samlede Byskat androg i samme Aar til Kr. 23 124.36. Til Skolevæsenet var i 1890 bevilget Kr. 6 690, til Fattigvæsenet Kr. 7 700.

Brændevinsafgiften udgjorde Kr. 3 200.00, Ølafgiften Kr. 600.00, Vandafgiften Kr. 2 311.14.

Byens Gjæld var Kr. 60 347.62 ved Udgangen af 1890.

I Landets almindelige Brandforsikringsindretning var i Aaret 1890 forsikret 242 Bygninger med en samlet Taxtsum af Kr. 1 753 640.

I den forløbne Femaarsperiode er afhændet

58 faste Eiendomme til samlet Beløb	Kr. 284 497
thinglæst 110 Panteheftelser til samlet Beløb	- 341 684
af læst 93	- 223 665
afholdt 24 Tvangsauktioner over fast Gods til samlet Beløb	- 45 374
afholdt 20 Do over Løsøre til samlet Beløb	- 11 077
- 49 Exekutioner	- 18 561
- 792 Udpantninger	- 20 101

Molde Magistrat den 21 de Januar 1892.

A. Koren.

Beretning

om Kjøbstaden Aalesunds økonomiske Tilstand i Femaaret 1886 - 1890.

1. Handel. Handelsvirksomheden har i sidste Femaar gaaet sin jevne rolige Gang og antages idetheletaget at have givet tilfredsstillende Resultater. Et væsentligt Opsving gav det rige Torskefiske i 1886, da Fangsten gik op til 7 Millioner, ligesom Afsætningen paa Klipfisk har været god, saa at Produktionen har fundet jevn Søgning til regningssvarende Priser. Dette gjelder hovedsagelig Klipfisk. For de øvrige Produkters Vedkommende, Rogn, Tran og Sild, har Afsætningen været mindre gunstig og neppe givet noget videre Oversknd.

Fiskeriets gode Afkastning i de forløbne 5 Aar har selvfølgelig ogsaa øvet sin heldige Indflydelse paa den daglige Detailomsætning.

Omsætningen af Landdistrikternes Produkter udenfor Fiskeproduktionen har været af mindre Betydning, og gaar den ikke ganske ringe Produktion af Smør og Skind fremdeles væsentlig til Bergen og Østlandet.

Omsætningen af Mel er betydelig og sker Indførselen fornemmelig fra Bergen og Stavanger.

Af den vigtigste Exportartikel, K l i p f i s k , udførtes :

i 1886	8 977 620 Kg.
- 1887	5 118 970 -
- 1888	9 521 780 -
- 1889	7 153 842 -
- 1890	10 744 387 -

der udgjør 8 303 319 Kg. aarlig mod 5 863 442 Kg. de foregaaende 5 Aar.

Af Tørfisk er udført:

i 1886	15 440 Kg.
- 1887	23 100 -
- 1888	19 860 -
- 1 8 8 9	-
- 1890	7 050 -

altsaa gennemsnitlig 15 050 Kg. mod 25 534 Kg. i tidligere Femaarsperiode.

Udførselen af Kveite og anden fersk Fisk:

i 1886	450 590 Kg.
- 1887	411 450 -
- 1888	467 430 -
- 1889	233 060 -
- 1890	164 957 -

eller 345 497 Kg. aarlig mod 152 046 Kg., altsaa en Tilvækst af adskilligt over det dobbelte.

Af Tran er udført:

	Medicintran.	Anden Tran.
i 1886	4 836 Hl.	2 395
- 1887	3 656 -	1 521
- 1888	0 521 -	1 520
- 1889	6 790 -	1 612
- 1890	8 226 -	1 125

aarlig altsaa 7 640 Hl. mod 3 165 Hl., der viser en Tilvækst af over 100 Pct.

Af R o g n udførtes :

i 1886	7 289 Hl.
- 1887	2 263 -
- 1883	5 103 -
- 1889	9 982 -
- 1890	6 649 -

eller 6 257 Hl. aarlig mod 3 731 Hl. i forrige Femaar.

S i l d exporten udgjør :

	Af Fedsild.	Af Vaarsild.
i 1886	16 818 Hl.	182 Hl.
- 1887	26 402 -	-
- 1 8 8 8	21 728 -	18 -
- 1889	22 545 -	565 -
- 1890	3 863 -	-

gennemsnitlig 18 424 Hl. aarlig mod 24 963 Hl. i forrige Periode.

Export af Skind:

i 1886	16 140 Kg.
- 1887	16 060 -
- 1888	15 540 -
- 1889	150 -
. 1890	- -

gennemsnitlig 9 578 Kg. aarlig.

Af Fiskeguano:

i 1886	466 800 Kg.
- 1837	330 100 -
- 1688	375 600 -
- 1889	486 600 -
- 1890	464 200 -

aarlig 424 660 Kg. mod 360 442 Kg. de foregaaende 5 Aar.

Tangaske eller andre Artikler end ovennævnte vides ikke at have været udført.

Import udgjør :

	Af Kul.	Af Salt.
i 1886.	55 199 Hl.	61 155 Hl.
- 1887.	50 442 -	64 487 -
- 1888.	62 807 -	91 374 -
- 1889.	77 316 -	124 075 -
- 1890	66 872 -	75 557 -

Af andre Varer:

	Bog.	Byg.	Hvede- mel.	Rug- og Bygmel.	Vin.	Kaffe.	Sukker.	Uld- Varer.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1886.	194 300	50 700	87 500	144 500	8 950	6 980	130	10 750
1887.	297 900	43 100	50 300	89 100	5 760	2 310	2 140	5 600
1888.	481 300	80 400	54 000	95 700	8 560	5 320	2 800	10 480
1889.	255 600	40 000	62 700	37 800	6 540	10 090	16 040	14 160
1890.	100 000	-	75 500	75 000	12 034	14 940	12 510	15 112

Forøvrigt maa henvises til den officielle Statistik.

2. Fiskeri. Byens aktive Deltagelse i Fiskeriet har i Femaaret tiltaget betydelig med Hensyn til Antallet af de Skøiter og Kuttere, som omtrent udelukkende anvendes i Fiskebedriften, og udgjorde Antallet af samme

i 1886	101	samt 2	Dampskibe
- 1887	128	- 3	Do.
- 1888	127	- 5	
- 1889	131	- 4	Do.
- 1890	147	- 4	Do.

En større Del af Kutterne benyttes fremdeles til Sommerfiske paa Stor-eggen, som har givet et jevnt og taalelig godt Udbytte. Der er imidlertid indtraadt den Forandring, at Storefisket i de sidste 2 Aar er ophørt tidligere, da Fartøierne ere blevne employerede paa Makrelfisket udenfor Stavanger og Haugesund. Først i 1889 gjorde en Forretningsmand her et Forsøg paa at drive Makrelfisket med en Kutter, og da Forsøget havde et heldigt Resultat, blev der i 1890 udrustet 25 Fartøier til denne Slags Fangst, der gav et tilfredsstillende Resultat. I indeværende Aar deltog over 54 Fartøier, men paa Grund af stormende Veir under Fisket blev Fangsten gennemsnitlig daarlig. Formentlig har Makrelfisket en Fremtid for sig.

Af Byens egen Fangst er af Klipfisk udført :

i 1886	1 740 000 Kg.
- 1887	360 000 -
-1888	1 200 000 -
- 1889	1 080 000 -
- 1890	980 000 -

3. Skibsfart. Denne har ogsaa i sidste Femaar været af mindre Betydning og Forøgelsen af Fartøier vedkommer væsentlig Fiskeribedriften. Ved Udgangen af 1890 udgjorde Antallet af Fartøier 155, dr. 5 910 Ton, med Bemanding 668, hvoraf 11 Dampfartøier, dr. 1 042 Ton, med Bemanding 65. Den offentlige Sømandsskole har ophørt med sin Virksomhed.

Aalesunds og Moldes gjensidige Skibsassuranceforening har i Femaaret arbejdet under gunstige Forholde og betragtes som en for Byen nyttig Indretning, da Assurancesummen er betydelig lavere, end hvad der andetsteds kan assureres for.

Den løbende Risiko for i Foreningen indmeldte Fartøier var:

i 1856	515 150 Kr. og Reservefond	22 150 Kr.
- 1887	499 250 - -	6 180 -
- 1888	459 150 - -	Do. 21 613 -
- 1889	606 550 - -	Do. 21 613 -
- 1890	576 450 - -	Do. 24 677 -

4. Skibsbyggeri. Paa Værfterne hersteds er i Femaaret bygget 23 Fartøier med en Drægtighed af 458 Ton.

5. Fabrikdrift. Flere mindre Damptrankogier har været i Drift i Femaaret. Ligesaa har fabrikmæssig Tilvirkning af Forsyn eller Fortømmer fundet Sted, som i Forening med den i Spilkevigen arbejdende Fabrik, der eies her i Byen, leverer betydelige Kvanta saavel til Amtete Fiskere som til Nordland og Finmarken.

2 Fabriker for hermetisk nedlagte Levnettsmidler ere oprettede, men disses Produktion indskrænkede sig ved Udgangen af 1890 kun til Forsøg.

Den herfra i Femaaret afskibede Fiskeguano har været formalet ved Møller i Landdistriktet. I Slutningen af 1890 blev en større Eiendom her i Byen indkjøbt, hvorpaa agtes opført en større Fabrik for Fiskeguano, der skal drives med Damp.

Byens tvende Mineralvandfabriker ere fremdeles i Virksomhed, ligesaa Byens eneste Reberbane.

6. H a a n d v æ r k s d r i f t e n har i Femaaret været nogenlunde tilfredsstillende, dog har den store Konkurrence medført et mindre Udbytte. Antallet af Haandværkere er noget forøget og udgjør Antal af Svende fortiden 105 og Drengene 137. Haandværkerforeningens Medlemsantal er nedadgaende og bestod i 1890 af 28 Medlemmer. Foreningens Syge- og Dødelade talte i samme Aar 33 Medlemmer og eiede en opsparet Kapital af Kr. 3 260.

7. J o r d b r u g e t, der fremdeles er af liden Betydning, staar omtrentlig paa Standpunkt som tidligere.

8. Kommunale Foranstaltninger. I Femaaret er oparbejdet paa forskjellige Kanter af Byen idethele 715 Alen Gade. Kloaker er oparbejdet i en Strækning af 865 Alen. En Bro i Notenesgaden og en i Toldbodgaden er fjernet og Strækningen opfyldt med Sten.

En ny Bro er bygget i Brunholmsgaden, ligesom en ny Kai er anlagt i Einarvigsgadens østlige Udmunding mod Havnen. Brandrørsledningen er udvidet i forskjellige Gader i en Længde af 715 Alen og 7 nye Brandkummer anbragte. Byens Lygter er forøget med 12 Stykker. I Slutningen af 1888 besluttedes anbragt en Dampskibskai ved den østre Side af Havnemundingen, som fuldførtes og overgaves til almen Benyttelse i indeværende Aar, ved hvilket Anlæg et stort Savn og særlig Ulempe er afhjulpet, idet nu ikke alene Byens Fjorddampskibe men ogsaa de rutegaende Postskibe lægge til samme, til betydelig Lettelse saavel for Godstrafiken som for Passagerer, der tidligere maatte ilandsættes i Baade fra den udenfor Havnen liggende Dampskibsbøie. Paa Kaien er anbragt en tidsmæssig Vandrekran, ligesom der er opført en hensigtsmæssig Expeditionsbygning. Kaiens Længde er 164 Meter. Det hele Anlæg, indbefattet det indkjøbte Areal af Stødenes, koster 70 000 Kr. Havnekassens aarlige Indtægt af Kaianlægget kan imidlertid anslaaes til 6 000 Kr., saa det udmærkede Anlæg ei alene forrenter sig, men giver Havnekassen et betragteligt Overskud.

I forrige Aar blev der til Omlægning af den saakaldte Voldsdalsvei - Veien fra Byen til Borgund -- indenfor Bygrænsen bevilget 5 000 Kr. foruden Grund, og vil Veianlægget blive færdigt i næste Aar.

I 1889 og 1890 blev der til Anlæg af et nyt Vandbassin bevilget, 25 250 Kr., hvortil kommer til Indkjøb af Grund og Nedslagsfelt Kr. 1 421. Bassinet er nu færdigt og rummer vel 200 000 Tønder. Herved vil Gjentagelsen af den i de sidste Par Somre over en Maaned lange Vandmangel, der har paaført saavel Kommunen som den private Mand en ikke ringe Udgift, for en fjern Fremtid være forebygget, ligesom det har sin store Betydning i Ildebrandstilfælde.

Selakabet for Byens Vel arbejder fremdeles med Held til Stedets Forskjønnelse. Ved Brændevinsbolagets generøse betydelige Tilskud er det for 5 Aar siden paabegyndte Parkanlæg nu omtrent færdigt og nyder Publikums udelte Sympathi.

I denne Forbindelse bør ogsaa nævnes, at Kommunen i forrige Aar for 2 000 Kr. afkjøbte Staten en større Strækning af Fogedgaardens Udmærk paa Akslen, der i sin Tid tænkes beplantet og forskjønnet.

9. Forskjelligt. Arbejderforeningen talte ved Udgangen af 1890 245 aktive og 57 passive Medlemmer, hvilket har været det omtrentlige gjennernsnitlige Antal i de forløbne 5 Aar.

Syge- og Begravelsesbidrag til aktive Medlemmer har i Femaaret gjennemsnitlig været ydet med Kr. 373 aarlig.

Arbejderforeningens Bygning med Inventarium kostede ved Udgangen af 1890 Kr. 44 000, hvoraf Laan Kr. 24 200, og Resten, Kr. 19 800, har været udbetalt af Foreningens egne Midler. Desuden eier Foreningen et opsparet Understøttelsesfond af Kr. 5 400.

I de sidste 5 Aar er Foreningens Formue øget ved Overskud af Sygekassen, Husets Drift, en Bazar, Gaver m. m. med ca. Kr. 7 700.

Aalesunds Almuebibliothek tæller nu 1 250 Bind, og er Udlaanenes Antal 3 000 aarlig. Dets aarlige Indtægt har været Kr. 80 af Kommunen, Kr. 120 af Brændevinsamlaget og Kr. 100 af det Offentlige.

Af Byens trede Banker er

K r e d i t b a n k e n med en Aktiekapital af Kr. 500 000, hvorpaa er indbetalt 30 % med Kr. 150 000. Det aarlige Udbytte til Aktionærene har i Femaaret gennemsnitlig udgjort 7 % eller Kr. 10 500. Reserve- og Delcrederefondet beløb sig ved Udgangen af 1890 til Kr. 106 000.

Paa Sparebankvilkaar indestod 31/12 1890 Kr. 1 154 843 og paa Folio Kr. 214 020.

Bankens gennemsnitlige aarlige Omsætning i Femaaret har udgjort Kr. 15 000 000.

L a n d m a n d s b a n k e n, der traadte i Virksomhed 1ste April 1887, har en Aktiekapital stor Kr. 401 950, hvoraf indbetalt ultimo 1890 Kr. 400 850.

Det gennemsnitlige aarlige Udbytte har adgjort $4\frac{1}{4}$ %. Delerederefondet beløb sig 31/12, 1890 til Kr. 31 000.

Paa Sparebankvilkaar indestod 31/12 1890 Kr. 443 526 og paa Folio Kr. 27 628.

S p a r e b a n k e n holder fremdeles paa at afvikle sine Affærer og har udbetalt til Kreditorerne til Dato 65 %, men vil antagelig kunne give 80.

Byens Folkemængde har i Femaaret betydelig tiltaget og udgjorde efter den afholdte Folketælling ved Begyndelsen af indeværende Aar vel 8 400, men da Forøgelsen væsentlig bestaar i Indflytning af og Tilvækst iblandt den mindre bemidlede Klasse, har ikke den økonomiske Evne tiltaget i Forhold til Folkemængdens Forøgelse.

Byens økonomiske Forhold maa idetheletaget for Tiden siges at være tilfredsstillende.

Brændevinssamlagets Virksomhed har vistnok i Femaaret bidraget adskilligt til Formindskelse i Nydelsen af berusende Drikke og viser en heldig Nedgang i Omsætningen, der for mindre Partier end 40 Liter iaar er fastsat til 35 000 Liter mod 40 000 Liter f. A.

Daglønnerne er uforandret, nemlig Kr. 1.80 om Sommeren og Kr. 1.50 om Vinteren.

De i den almindelige Brandforsikringseindretning assurerede Bygningers Antal var ved Udgangen af 1890 594 og den samlede Taxtsum Kr. 5 999 940 mod Kr. 4 762 730 i 1885.

I 1890 var Skatydernes Antal 1 915, den antagne Formue Kr. 6 183 500 og Indtægten 2 113 670. Den samlede Byskat udgjorde for 1890 Kr. 89 993.60. Til Skolevæsenet var i samme Aar bevilget Kr. 31 849.53, deraf til Almuskolevæsenet Er. 21 373.53. Til Fattigvæsenet bevilgedes i samme Aar Kr. 33 580. Brændevinsafgiften udgjorde nævnte Aar Kr. 6000 og Øl-afgiften Kr. 6 000.

Byens Gjæld var ved Udløbet af Aaret 1890 Kr. 277 375.

I Femaaret var:

afhændet faste Eiendomme	246	Sum Kr.	942 048.00
aflæst Panteheftelser	378	-	- 1 623 413.00
Do.	267	-	- 1 294 769.00
afholdt Tvangsauktioner over fast Gods, hvor Salg har fundet Sted	22	-	- 83 038.04
afholdt Tvaugsauktioner over Løsøre, hvor Salg har fundet	19	-	- 8 017.28
afholdt Eksekutioner			64 378.18
- Udpantninger	2 140	-	- 102 048.58
deraf for Skatter og kommunale Afgifter	1919	-	- 96 325.39

Efter forrige Femaarsberetning udgjorde de thinglæste Panteheftelser Kr. 982 353, hvilket altsaa viser en Forskjel af Kr. 641 060, men den store Pantsættelse maa for det væsentligste tilskrives den efter Forholdene stærke Opførelse af nye Bygninger i den senere Tid. I forrige Femaarsperiode var der kun aflæst Kr. 363 526, hvorimod i denne Kr. 1 294 759, hvilket viser en betydelig Nedgang i de eksisterende Panteforpligtelser, hvilket igjen maa ansees for et temmelig sikkert Vidnesbyrd om forbedrede økonomiske Tilstande.

Aalesunds Magistratkontor den 11te November 1891.

H . B e n n e c h e .